

**El paper de les administracions locals en les polítiques
públiques d'intervenció en l'abandonament escolar prematur**

Francesc Colomé, Xavier Farriols, Josep Francí, Oriol Homs

Abril 2023

Índex

1. Objectius i metodologia	3
2. El món local i l'Abandonament Escolar Prematur.....	5
3. L'AEP a Catalunya	7
3.1 Anàlisi de l'AEP en el context local.....	10
3.2 AEP i atur	13
3.3 AEP i efecte crida del mercat de treball	14
3.4 AEP i renda.....	16
3.5 AEP i itineraris educatius	19
3.6 AEP i immigració	22
4. Anàlisi dels factors de risc de l'AEP des de la perspectiva municipal	24
5. L'acció dels Ajuntaments per reduir l'AEP	31
5.1 Les dificultats del món local	34
5.2 Les iniciatives locals enfront de l'AEP.....	36
6. Conclusions.....	50
7. Recomanacions	55
Bibliografia.....	57
Annex I.....	60
Annex II.....	61
Annex III.....	64
Annex IV.....	70

1. Objectius i metodologia

L'objectiu de l'informe és aportar propostes concretes de mesures per reduir l'abandonament escolar prematur a partir de l'acció local i la col·laboració interinstitucional amb les altres administracions que intervenen en els diferents aspectes de la problemàtica.

Aquest objectiu presenta dos vessants:

- Una aproximació a les dimensions de la problemàtica a Catalunya i una anàlisi de l'ecosistema local d'actors públics i privats que intervenen i influeixen en l'abandonament prematur a la província de Barcelona, recollint les bones pràctiques existents.
- Una sèrie de propostes a curt i mitjà termini que aportin un impacte en la reducció del nombre d'abandonaments escolars prematurs a partir de la perspectiva del món local.

Segons la metodologia proposada, l'estudi s'ha realitzat amb tres tipus de metodologies de treball:

- **Anàlisi documental.** S'han recollit els principals estudis realitzats sobre el tema de l'abandonament educatiu prematur incorporant-hi les principals aportacions. Vegeu el capítol de referències bibliogràfiques.
- **Anàlisi quantitativa.** Per tal de fer una aproximació quantitativa a les característiques de l'abandonament prematur s'ha demanat a la Generalitat de Catalunya les dades disponibles sobre l'abandonament prematur a Catalunya amb el major nivell de desagregació possible. D'altra banda, també s'han recollit les dades que posseeix la Diputació a partir de diferents fonts i del programa NOE. Finalment, a partir de dades provinents de la EPA, d'IDESCAT i d'HERMES s'ha recollit informació per tal d'elaborar una sèrie d'indicadors que posen en relació l'abandonament prematur amb la dinàmica del mercat de treball i el nivell de renda de la població.
- **Anàlisi qualitativa.** S'ha dut a terme una sèrie d'entrevistes als equips tècnics d'una mostra d'Administracions locals de diferents característiques socials i econòmiques per tal d'aprofundir en la problemàtica i especialment en les diverses activitats que estan duent a terme i recollir les seves opinions i punts de vista. Les entrevistes es varen realitzar durant el mes de novembre del 2022 i es va seguir un guió de qüestions que es pot consultar en l'annex I.

Les administracions entrevistades són:

- Ajuntament de Badia del Vallès
- Consell Comarcal d'Osona
- Ajuntament de Cornellà

- Ajuntament del Prat de Llobregat
- Ajuntament d'Igualada
- Ajuntament de Mataró
- Ajuntament de Mollet
- Ajuntament de Vilafranca del Penedès
- Ajuntament de Granollers
- Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat
- Ajuntament de Sabadell
- Ajuntament de Pineda de Mar

Volem agrair la col·laboració de totes les persones enquestades així com la disponibilitat de totes les fonts d'informació consultades.

2. El món local i l'Abandonament Escolar Prematur

La reducció de l'Abandonament Escolar Prematur (AEP), s'ha identificat com un dels principals reptes de les societats avançades. La Unió Europea, dins de la seva estratègia 2020, va marcar l'objectiu de reduir a menys del 10 % la població de 18 a 24 anys que no obtingui una titulació d'estudis postobligatoris, un percentatge calculat segons un indicador homogeneïtzat per Eurostat. El Govern espanyol es va comprometre a arribar al 15 % el 2020. Aquesta nova fita, amb l'acord dels 27 països membres, suposa un nou repte per tal d'aconseguir que les noves generacions disposin de les capacitats i competències necessàries per desenvolupar-se en les societats avançades tecnològicament del segle XXI, tan complexes i interconnectades.

En el segle XX es va aconseguir universalitzar l'educació bàsica imposant l'obligatorietat de l'educació, en el nostre país fins als 16 anys a partir de la LOGSE (1990). I encara, tant a Espanya com a Catalunya i a molts altres països no s'ha aconseguit el 100 % de l'objectiu, i resten joves que no arriben a obtenir les titulacions adequades. Ara, en el segle XXI, és necessari plantejar un nou pas endavant proposant que tota la població allargui la seva escolarització amb una formació postobligatòria i que en cap cas s'incorpori al mercat de treball sense una formació especialitzada de tipus professional.

Cal tenir en compte que en el nou concepte d'AEP s'inclouen tant els joves que abandonen abans d'aconseguir el graduat d'ESO com els que ho fan després sense haver obtingut una titulació postsecundària. És evident que totes dues situacions no tenen el mateix valor, ja que és molt més greu que, ja entrat el segle XXI, encara hi hagi persones que no arriben a obtenir el nivell educatiu que es considera obligatori. És cert que aquesta situació resulta menys corrent que l'altra, però no deixa de ser més preocupant.

L'experiència en l'aplicació de la LOGSE i les successives lleis d'educació que l'han succeït ha posat de manifest que aconseguir aquests ambiciosos objectius educatius requereix profundes transformacions no només en l'àmbit educatiu, sinó també en el mercat de treball, i en l'àmbit social i cultural, sense les quals els avenços en la consecució dels objectius són massa lents i no s'arriben a completar del tot els objectius, de manera que resten sectors de població marginats de les oportunitats socials i professionals de les societats actuals, que n'afecten la cohesió i el benestar col·lectiu.

Taula 1. Comparació AEP per gènere

Any	Total	Dones	Homes
Catalunya 2021	14,8 %	9,9 %	19,4 %
Catalunya 2022	16,9 %	14,2 %	19,5 %
Espanya 2021	13,3 %	9,7 %	16,7 %
Espanya 2022	13,9 %	11,2 %	16,5 %
Europa 2021	9,7 %	7,9 %	11,4 %

Font: Departament d'Educació i Ministerio de Educación y Formación Profesional

L'any 2021, s'havien aconseguit aquestes fites tant a Europa, com a Espanya i Catalunya, però el 2022 s'ha produït un repunt a Espanya i especialment de manera significativa a Catalunya. Falta encara conèixer l'actualització de les dades a nivell europeu. La situació actual a Catalunya és del 16,9 %, per sobre dels objectius espanyols. La situació és pitjor entre els homes (19,5 %), malgrat que l'increment del darrer any ha estat més suau, una dècima. En canvi les dones, que per setè any consecutiu havien aconseguit superar l'objectiu del 15 % i l'any 2021 fins i tot del 10 % europeu, durant el 2022 han incrementat el percentatge d'abandonament prematur en més de quatre punts i arriben a un 14,2 %.

En qualsevol cas, l'aproximació a la solució d'aquest problema és de caràcter múltiple, són diverses les raons per les quals un o una jove poden abandonar el sistema educatiu abans d'acabar els estudis postobligatoris. Algunes raons són de caràcter purament personal, altres de caràcter acadèmic i/o educatiu i altres de caràcter econòmic-social.

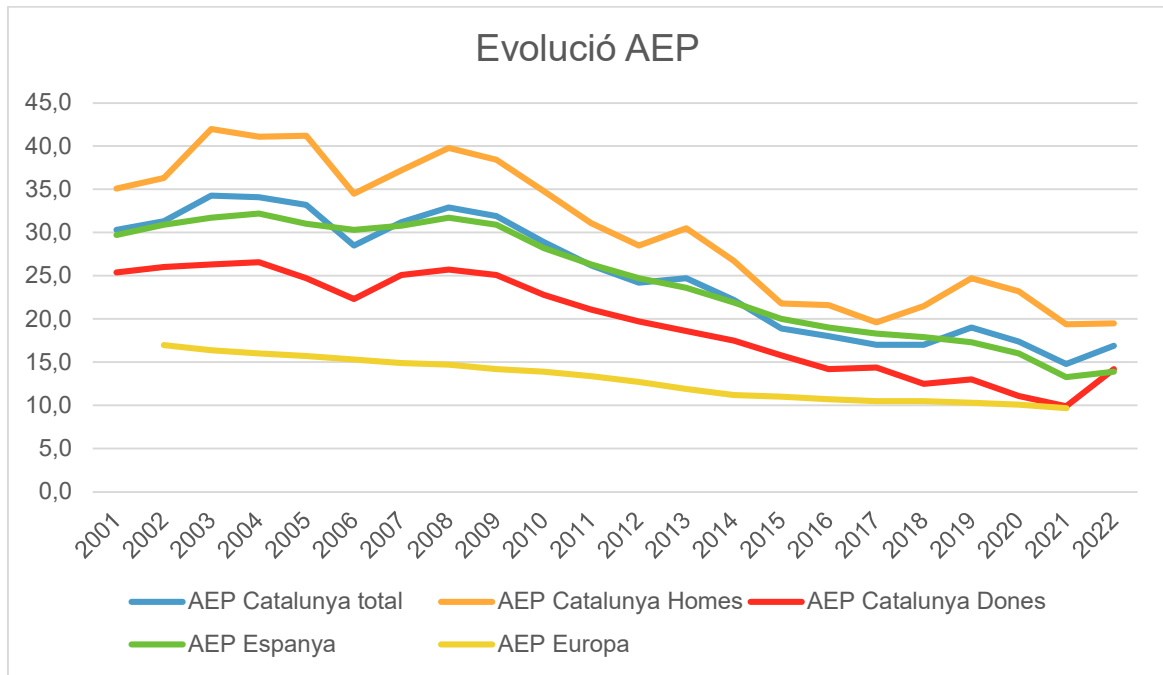
La diversitat de factors fa que també siguin diversos els perfils de les persones que poden abandonar i que, per tant, sigui important afrontar la qüestió des del tractament el més individualitzat possible per a cada una de les persones que es troben en aquesta situació. És en aquest sentit que les Administracions Locals poden tenir un paper molt important en la lluita contra l'AEP malgrat que la distribució competencial (i per tant de recursos) no els doni una funció clara en el camp de l'educació.

Molts ajuntaments estan ja a hores d'ara realitzant actuacions de diversa naturalesa per poder disminuir l'índex d'AEP del seu municipi, són accions heterogènies amb resultats diferents però sens dubte necessàries, i menys efectives del que podrien ser, malgrat els esforços esmerçats, si es poguessin realitzar en unes condicions que en facilitessin la realització.

3. L'AEP a Catalunya

Les dades de l'AEP a Catalunya presenten unes característiques especials respecte a la resta dels països europeus. D'una banda, el percentatge especialment alt no respon a les característiques suposadament esperades i derivades del seu PIB per càpita.

Gràfic 1. Evolució AEP

Font: Estadístiques Ensenyament. Departament d'Educació.

Nota: En els anys 2003, 2005, 2006, 2014 hi ha ruptures dels criteris estadístics de les dades. A partir del 2020, Europa dels 27 Estats membres.

La diferenciació per gènere és molt acusada a tots els països, però molt més a Catalunya, amb 5 punts de diferència entre homes i dones. Les diferents pautes culturals i les expectatives laborals diferenciades entre homes i dones influeixen en l'abandonament escolar prematur.

Al gràfic 1 es pot veure l'evolució de l'AEP a Catalunya, Espanya i la UE. Catalunya parteix de dades extremadament altes (igual que Espanya) que, especialment després de la crisi econòmica del 2008 comencen a prendre un procés descendent, amb un pic interessant l'any 2019, per tornar a davallar el 2020, 2021 en plena pandèmia i remuntar el 2022. La UE presenta també una davallada, però molt més suau que la catalana.

Si es compara Catalunya amb altres regions europees de PIB similar es pot constatar l'anomalia catalana.

Taula 2. AEP de regions europees amb un PIB similar al català

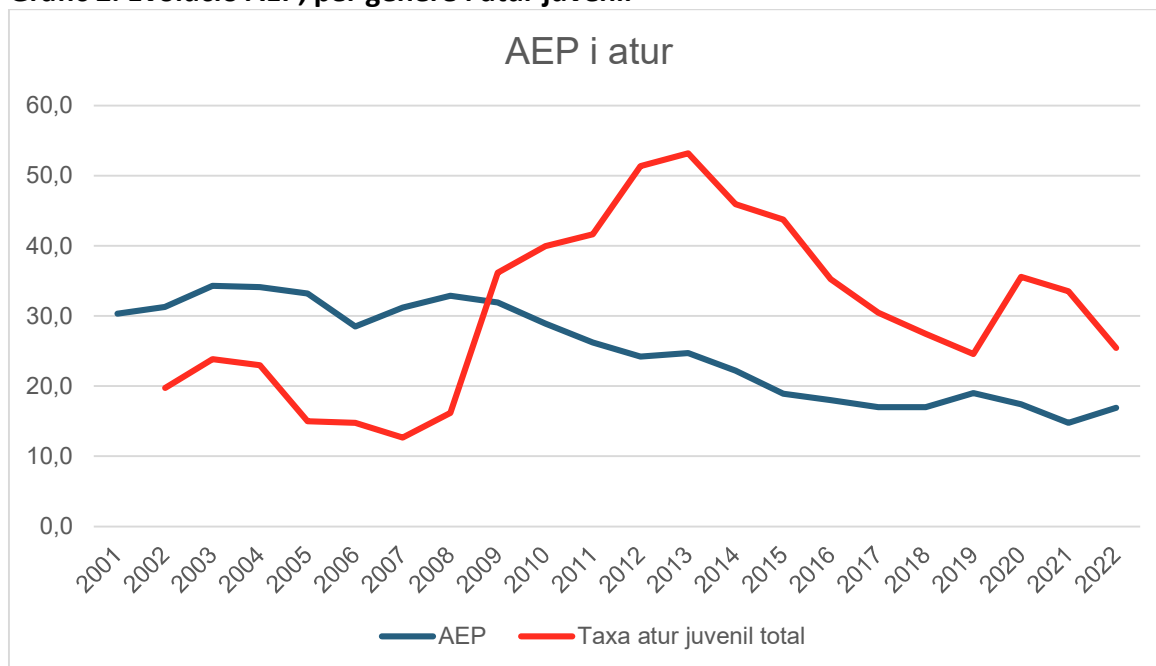
	2013	2017	2018	2019	2020	2021
Catalunya	24,7 %	17,0 %	17,0 %	19,0 %	17,4 %	14,8 %
Midtjylland (DK)	8,6 %	8,7 %	9,1 %	9,1 %	9,6 %	9,6 %
Gloucestershire (UK)	13,8 %	9,2 %	9,2 %	14,2 %	-	-
Attiki (GR)	6,8 %	2,8 %	3,3 %	4,1 %	4,0 %	2,5 %
Niedelbayern (DE)	8,3 %	5,4 %	5,2 %	7,2 %	–	–
Braunsweig (DE)	10,1 %	10,5 %	10,0 %	10,1 %	–	11,1 %
Bucarest (RU)	7,0 %	5,5 %	8,0 %	8,3 %	6,7 %	7,9 %
Detmold (NL)	10,5 %	10,4 %	10,0 %	9,5 %	–	10,2 %
Freiburg (DE)	8,1 %	9,9 %	11,4 %	8,2 %	–	11,3 %
Saarland (DE)	13,6 %	11,7 %	12,0 %	11,7 %	–	–
Hannover (DE)	13,2 %	12,8 %	10,8 %	12,9 %	–	10,1 %
Västsverige (SW)	6,8 %	8,1 %	8,1 %	6,5 %	7,5 %	9,7 %
Mellerstra Norrland (SW)	5,0 %	8,7 %	11,8 %	–	–	–
Limburg (NL)	10,0 %	7,9 %	10,0 %	9,4 %	7,5 %	7,8 %
FriuliVenezia Giulia (IT)	11,1 %	10,3 %	8,9 %	8,6 %	8,5 %	8,6 %
Overijssel (NL)	7,3 %	7,7 %	8,3 %	4,7 %	6,8 %	3,8 %

Font: Elaboració pròpia a partir d'Eurostat.

Com es pot observar, Catalunya parteix d'uns valors extremadament alts en comparació amb la resta de Regions europees i evoluciona fins arribar a una davallada de 10 punts en el seu valor, que baixa de manera sostinguda tal com ja s'ha comentat, excepció feta del 2019. Cap de les altres regions mostren una davallada tan forta de l'AEP en aquests anys, les oscil·lacions es troben entre els 3 o 4 punts com a màxim.

Una de les raons adduïdes és la relació de l'AEP amb l'atur juvenil. La comparació de l'evolució de l'AEP a Catalunya i les taxes d'atur juvenil mostren una relació més complexa. Només en certs períodes l'increment de l'atur va acompanyar d'una reducció de l'AEP. Els joves que no tenen expectatives de trobar feina allarguen la continuació dels estudis.

Gràfic 2. Evolució AEP, per gènere i atur juvenil

Font: EPA-INE 2TRIM, Ministerio de Educación y Formación Profesional.

El període més clar és el de la crisi del 2008-2013 en el que les taxes d'atur creixen molt ràpidament fins arribar el 2013 al 53,2 %. En aquest període de tancament del mercat de treball per a les persones joves, l'AEP també es redueix. Però a partir de l'any 2013, en què es produeix un increment important de l'ocupació també per als joves, l'AEP continua baixant. Semblaria que l'experiència dels anys anteriors té efectes en el comportament de les persones joves respecte als estudis i malgrat les millors oportunitats laborals aquests continuen estudiant.

En canvi, el 2019, quan l'atur juvenil seguia baixant més i per tant l'estoc de joves en situació d'atur s'anava reduint, es dona un repunt en el percentatge d'AEP. L'impacte de la pandèmia sobre el mercat de treball té l'efecte de retenir els joves en el sistema educatiu, però la ràpida recuperació durant el 2022 torna a fer sentir els seus efectes sobre l'AEP.

Per tant, la relació de l'AEP amb l'atur juvenil és més complexa per la influència creuada dels altres factors influents, entre d'altres la consolidació de pautes culturals a l'opinió pública i entre les persones joves sobre el cost de deixar prematurament els estudis en relació amb les expectatives professionals i l'efecte crida del mercat de treball.

Alguns autors apunten que no és tant la taxa d'atur juvenil, que està relacionada amb l'AEP, com la creació de llocs de treball de baixa qualitat. Aquesta és la hipòtesi que defensen Miquel Puig i Xavier Martínez-Celorrío¹ analitzant les correlacions entre AEP i

¹ M. Puig. «Abandonament escolar prematur: més pull que push», a Vilalta, J.M. *Reptes de l'educació a Catalunya. Anuari 2015*. Fundació Jaume Bofill. Barcelona, 2016. Martínez-Celorrío, X. (2023). *La corresponsabilitat del món del treball davant l'abandonament escolar prematur*. 9è Seminari NOE. Barcelona, Diputació de Barcelona.

mercat de treball al conjunt de la UE. Els països amb més proporció de llocs de treball de baixa qualitat són els que tenen nivells més elevats d'AEP.

Les dades indiquen, doncs, que la correlació inversa entre AEP i atur que es donava a Catalunya fins l'any 2013 es trenca i l'efecte crida del mercat de treball baixa de manera molt important per la consolidació d'una pauta cultural. Es podria suposar, per tant, que Catalunya es "normalitza" respecte a l'AEP amb la resta d'Europa.

Es pot contemplar la possibilitat que un canvi en el model productiu del país derivat de la crisi econòmica afecti el comportament de l'AEP, a partir d'una major exigència de qualificació per part de les empreses, i l'extensió del valor dels estudis en capes més àmplies de la població.

Però a partir del 2019 s'obre una altra expectativa. Si no hi ha un canvi en el model de qualificació del teixit productiu del país, a partir d'una certa reducció del nivell d'atur juvenil l'abandonament pot tornar a incrementar-se per l'efecte crida d'un mercat de treball amb dificultats per trobar mà d'obra de nivells baixos de qualificació, com sembla que pot haver passat en el repunt de l'AEP durant el 2022. Caldrà esperar les dades de l'AEP dels propers anys per confirmar les hipòtesis descrites.

Segons aquesta conclusió, els ajuntaments hauran de tenir una cura especial en l'observació de l'evolució del mercat de treball que es produeixi en el seu municipi i en el seu entorn. L'abundància en la creació de llocs de treball de baixa qualificació presentarà el primer risc d'abandonament en l'àmbit del seu municipi. Naturalment hi haurà altres factors que també s'hauran de tenir presents.

3.1 Anàlisi de l'AEP en el context local

Com pot modular el món local el risc d'AEP relacionat amb l'estructura del mercat de treball?. Per respondre aquesta pregunta, en primer lloc calia fer una aproximació a la taxa d'AEP a nivell municipal, però les dades estadístiques disponibles ara com ara no permeten fer-ne una desagregació a aquest nivell. Quan es publiquin les dades actualitzades del cens de població durant l'any 2023 es podrà fer aquest exercici.

Per tal d'aconseguir una aproximació a l'indicador oficial (Eurostat) de l'AEP a nivell municipal, en el marc del present informe s'ha calculat un indicador similar basat en el percentatge de joves de 20 a 24 anys que no han obtingut una titulació postsecundària. Hem anomenat aquest indicador NOTPO (NO Titulació Postsecundària) que es pot calcular amb les dades disponibles a nivell municipal.

La diferència amb l'indicador oficial de l'AEP és el tram d'edat (18-24 anys) i l'origen de la font. En el cas de l'AEP oficial és l'Enquesta de Població Activa de l'INE homogeneïtzada a nivell europeu a través d'EUROSTAT. En el cas de l'indicador NOTPO s'ha utilitzat l'estadística dels estudis de població elaborada per l'IDESCAT a partir dels registres de població i d'alumnes i titulacions.²

² <https://www.idescat.cat/pec/2017-2020/?id=010202&paae=2023>

Per tant són indicadors no comparables que reflecteixen situacions similars però no iguals. Es a dir, no s'ha de considerar el NOTPO com un substitut de la taxa oficial d'AEP, però permet analitzar la situació a nivell municipal d'una realitat similar. La seva importància rau en el volum de joves que no obtenen una titulació postsecundària, per a la qual cosa cal seguir utilitzant la taxa d'AEP oficial perquè és la que permet comparacions amb altres realitats, sinó en el fet de poder analitzar la seva variabilitat a nivell local per l'impacte en el territori dels factors que intervenen en el fenomen.

S'ha calculat el NOTPO per als municipis de més de 10.000 habitants de la província de Barcelona per a l'any 2019 per tal d'evitar les turbulències dels efectes de la pandèmia. La manera de calcular-ho i la taula amb els valors obtinguts es presenta en l'Annex II. El seu valor per al conjunt de Catalunya és de 25,19 % per a l'any 2019, quan l'AEP declarat era del 19,0%, és a dir, més de 7 punts per sobre del calculat a partir de l'EPA, per tant no s'ha de tenir en compte la xifra en si sinó la seva variabilitat entre els municipis analitzats.

Taula 3. Municipis de més de 10.000 habitants. més allunyats de la taxa NOTPO de Catalunya

NOTPO 2019 +30 %		NOTPO 2019 -15%	
Canovelles	41,71 %	Masnou, El	14,29 %
Sant Adrià del Besós	40,59 %	Montgat	13,48 %
Santa Coloma de Gramenet	38,64 %	Cerdanyola del Vallés	13,31 %
Badia del Vallès	37,69 %	Sant Just Desvern	13,17 %
Pineda de Mar	37,15 %	Sant Andreu de Llavaneres	13,13 %
Llagosta, La	37,41 %	Cardedeu	12,57 %
Manlleu	35,37 %	Vilassar de mar	12,56 %
Hospitalet de Llobregat L'	33,69 %	Sant Quirze del Vallès	10,38 %
Vilanova del Camí	33,61 %	Sant Cugat del Vallés	8,58 %
Piera	33,33 %		
Tordera	33,33 %		
Vic	31,86 %		
Manresa	31,62 %		
Mollet del Vallès	30,69 %		
Montcada i Reixac	30,14 %	Província de Barcelona	23,27 %
Sant Pere de Ribes	30,13 %	Catalunya	25,19 %

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'IDESCAT.

En la Taula 3 es presenten els municipis amb un NOTPO més elevat i més baix. Com es pot observar les variacions són notables amb més de 33 punts entre Canovelles, amb un NOTPO de 41,71 %, i Sant Cugat del Vallés, amb un de 8,58 %. En qualsevol cas, l'amplada de la forquilla de les dades és prou significativa per poder afirmar que l'abandonament escolar prematur no es distribueix uniformement a la província de Barcelona i que per tant l'aplicació de polítiques locals pot ser més rellevant, i més urgent, en uns municipis que en d'altres.

Es podria caracteritzar amb més detall la naturalesa d'aquest abandonament i algunes de les raons estructurals per les quals es produeix. El problema és que no es disposa de sèries de dades amb prou perspectiva per poder copsar l'evolució del NOTPO dins cada municipi al llarg dels anys, cosa que permetria analitzar el comportament intern de cada municipi.

Les característiques dels municipis amb més o menys NOTPO suggereix la idoneïtat d'analitzar aquestes dades en relació amb factors socioeconòmics del territori, ja sigui del teixit productiu o de la composició de la població i la renda de les famílies, per tal de poder facilitar elements per a l'actuació a nivell local amb vista a reduir l'abandonament escolar prematur.

Amb aquesta finalitat, en els propers apartats es comparen les dades del NOTPO amb indicadors rellevants relatius a: atur; atur juvenil; nivell de qualificació de la població; pobresa (a partir de la Renda Familiar Disponible Bruta); taxa d'immigració, i taxa d'escolarització als 17 anys.

També caldrà tenir present altres factors, que requereixen una anàlisi més extensiva. Per exemple, els problemes d'accessibilitat als estudis postobligatoris amb una oferta propera limitada o amb desplaçament dificultós per poder-hi accedir, com pot ser el cas del Moianès amb un NOTPO del 24,63 %.

L'especialització productiva dels municipis, en el cas del turisme intensiu, també sembla estar relacionada amb l'abandonament escolar prematur. A més de Pineda de Mar a la província de Barcelona, amb un NOTPO de 37,15 %, s'ha consultat el cas de Roses (34,47 %), Lloret de Mar (37,56 %), Blanes (33,74 %), a la província de Girona tots ells amb un NOTPO elevat.

Les diferències entre municipis d'una mateixa comarca també són destacables. Per exemple és el cas del Maresme, entre Pineda de Mar amb un NOTPO de 37,15 % i Vilassar de Mar amb un NOTPO del 12,56 %. O al Vallès Occidental entre Sant Cugat (8,58 %) i Badia (37,69 %). Aquestes diferències reforçarien els municipis com a nivell adequat per a l'actuació.

Tal com ja s'ha dit, es podria analitzar, si es disposés de dades accessibles, l'evolució del mercat de treball de cada municipi, el seu atur intern, la seva especialització econòmica, etc., per tal de veure com la personalitat de cada un d'ells pot determinar l'evolució del seu AEP.

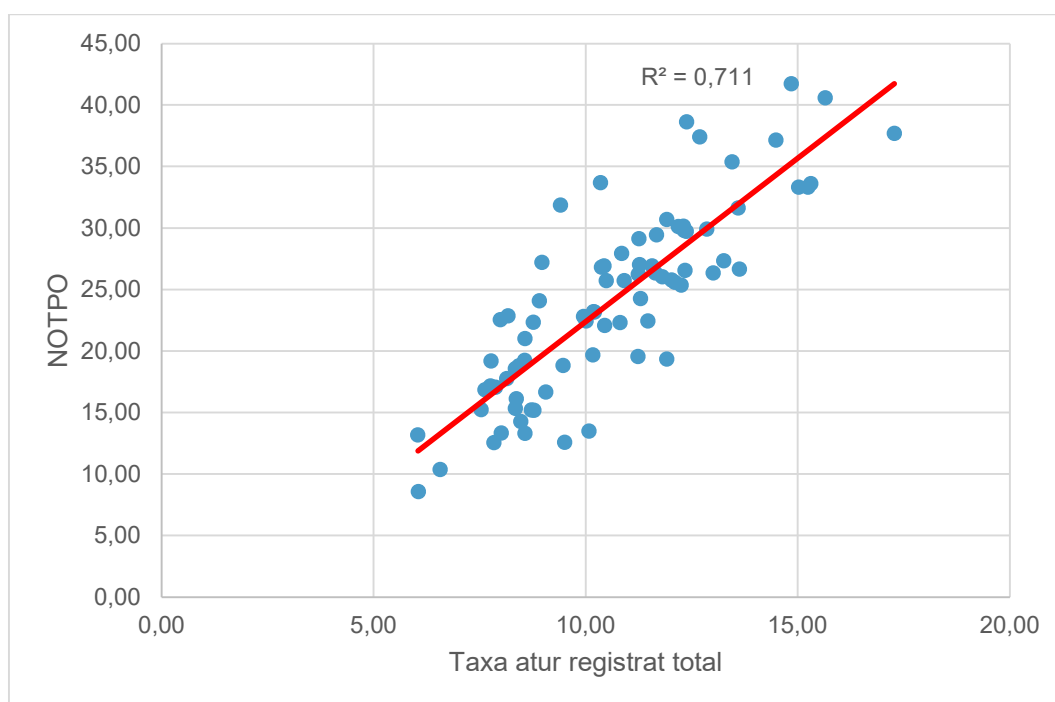
3.2 AEP i atur

En aquest apartat s'estudia la relació entre l'AEP i l'atur entre municipis en un moment determinat (l'any 2019), per tal d'examinar si es pot preveure que municipis amb més atur també tindran més AEP. Per a l'anàlisi de l'atur s'ha utilitzat la dada de l'atur registrat, únic disponible a nivell de municipis, ja que l'atur declarat no presenta una desagregació municipal.

S'ha establert la correlació entre l'indicador NOTPO i la taxa d'atur registrat total (gràfic 3) i la taxa d'atur dels joves de 16 a 24 anys (gràfic 4). Com es pot comprovar, la correlació és positiva, és a dir a més atur, tant general com juvenil, més s'incrementa el valor de l'indicador NOTPO. És interessant constatar que la correlació és més forta en el cas de l'atur general de la població que amb la de l'atur dels joves. Aquest fet indicaria la complexitat del fenomen, amb la interacció d'altres factors.

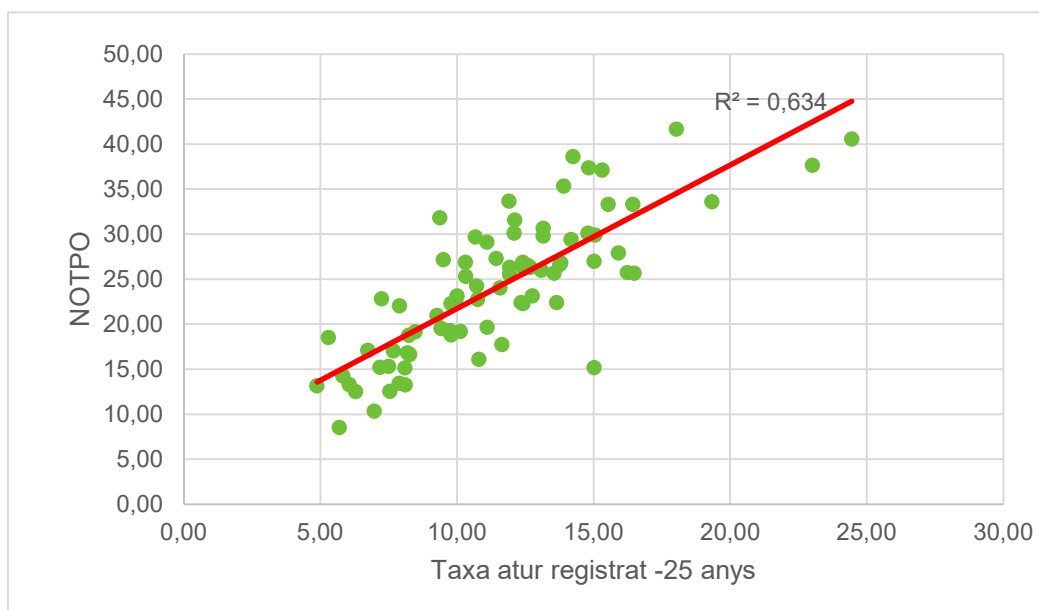
En el cas de l'atur general, reflecteix les dificultats econòmiques de les famílies que pot estar influïent en uns nivells més elevats d'abandonament escolar prematur dels seus fills. En canvi, el cas de l'atur juvenil pot ser degut també a diversos factors, com per exemple que els joves no es registren tant com a demandant d'ocupació i per tant no queden ben identificats, o bé que l'atur juvenil reflecteix també una certa capacitat de resistència respecte a les ofertes laborals del mercat de treball. En tot cas, l'atur és un bon predictor dels nivells d'abandonament escolar prematur que caldrà complementar amb un coneixement més aprofundit de les seves característiques.

Gràfic 3. Correlació entre NOTPO i atur registrat general, 2019

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'IDESCAT.

Gràfic 4. Correlació entre NOTPO i atur registrat menors de 25 anys, 2019

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'IDESCAT.

3.3 AEP i efecte crida del mercat de treball

S'ha comentat en apartats anteriors que l'existència de llocs de treball en l'entorn amb baixos nivells de qualificació té una forta influència sobre l'AEP. La distribució de la població ocupada per nivell d'estudis i per nivells de qualificació de les ocupacions posa en evidència l'elevada proporció de persones en el mercat de treball sense una titulació postobligatòria.

Taula 4. Nivell de formació de la població ocupada

	Espanya 2n TRIM 2022						Catalunya 2021
	Total	De 16 a 19 anys	De 20 a 24 anys	% total	% de 16 a 20 anys	% de 20 a 24 anys	Total
Total	20.468,0	151,8	1.022,3	100,0 %	100,0 %	100,0 %	3.442,1
Analfabets i estudis primaris	917,5	12,3	26,2	4,5 %	8,1 %	2,6 %	159,9
Primera etapa d'educació secundària i similar	5.215,1	57,8	197,9	25,5 %	38,1 %	19,4 %	812,2
Segona etapa d'educació secundària, amb orientació general	2.785,9	50,8	265,1	13,6 %	33,5 %	25,9 %	474,4
Segona etapa d'educació secundària amb orientació professional (inclou educació postsecundària no superior)	2.120,0	28,6	157,6	10,4 %	18,8 %	15,4 %	872,6
Educació superior	9.429,5	2,3	375,4	46,1 %	1,5 %	36,7 %	1.123,1

Font: IDESCAT, a partir de dades de l'enquesta de població activa de l'INE. Per a Espanya, dades INE-EPA.

Tal com es pot veure a la taula 4, hi ha 294.200 llocs de treball ocupats a Espanya per joves que no tenen estudis més enllà de l'ESO (25,1 %). Aquest mateix col·lectiu per al conjunt de la població ocupada espanyola era del 30 % i a Catalunya l'any 2021 era del 28,2 %. És a dir, que entorn d'una quarta part de la població ocupada aconseguix un lloc de treball sense tenir estudis postsecundaris.

El model de mercat de treball espanyol admet treballadors sense qualificació professional, i no sembla que els llocs de treball generats necessitin aquesta qualificació, almenys per proporcions elevades de les persones ocupades.

No es pot desestimar, en qualsevol cas, la influència de l'economia submergida, que dificulta l'establiment d'una regulació controlable i la recollida de dades fiables.

Taula 5. Nivells de formació segons ocupacions a Espanya, 2019

	Analfabets, estudis primaris i primera etapa d'educació secundària	Segona etapa d'educació secundària, orientació professional de grau mitjà	Segona etapa d'educació secundària, orientació general	Segona etapa d'educació secundària, orientació professional de grau superior	Educació superior universitària	TOTAL
Ocupacions militars	0,3 %	0,8 %	1,3 %	0,7 %	0,4 %	0,6 %
Directius i gerents	1,8 %	1,6 %	4,3 %	2,8 %	7,3 %	4,0 %
Tècnics i professionals científics i intel·lectuals	0,3 %	1,5 %	1,9 %	5,3 %	56,3 %	18,5 %
Tècnics i professionals de suport	4,1 %	7,0 %	13,5 %	22,6 %	12,3 %	10,6 %
Empleats i administratius	4,4 %	10,4 %	14,5 %	18,0 %	11,5 %	10,3 %
Treballadors dels Serveis	27,3 %	37,4 %	32,3 %	21,0 %	8,0 %	22,3 %
Treballadors qualificats sector primari	4,7 %	2,2 %	2,1 %	1,3 %	0,3 %	2,3 %
Artesans i treballadors qualificats	17,8%	17,8%	8,8%	15,4%	1,0%	11,1%
Operadors de màquines	13,9%	10,0%	7,8%	6,7%	0,9%	7,7%
Ocupacions elementals	25,5%	11,3%	13,6%	6,1%	1,9%	12,7%
Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Font: Elaboració pròpia a partir de EPA-INE. 2 TRIM 2019

A Espanya, el 2019, les persones amb com a màxim un nivell d'estudis d'ESO ocupaven llocs de treball dels serveis (27,2 %), ocupacions elementals (25,5 %), però també tenien ocupacions de treballadors qualificats (17,8 %), operadors de màquines (13,9 %), fins i tot treballadors qualificats del sector primari (3,7 %), empleats i administratius (4,4 %), o tècnics i professionals de suport (4,1 %). Aquest model basat en la sobrequalificació i la infraqualificació, encara que està evolucionant cap a una major qualificació, segurament està a l'origen de les elevades taxes d'AEP.

Taula 6. Evolució de la població ocupada per nivell de formació

Nivell de formació assolit	Població ocupada			
	2014		2021	
Sense estudis i estudis primaris	257,3	8,5 %	159,9	4,6 %
Educació secundària 1a etapa	779,8	25,7 %	812,2	23,6 %
Educació secundària 2a etapa, llevat FP	408	13,5 %	474,4	13,8 %
Formació professional de grau mitjà	259,4	8,6 %	336,5	9,8 %
Formació professional de grau superior	439,5	14,5 %	536,1	15,6 %
Educació superior universitària (inclou títols propis)	886,9	29,3 %	1123,1	32,6 %
Total	3.030,9	100,0 %	3.442,1	100,0 %

Font: IDESCAT, a partir de dades de l'enquesta de població activa de l'INE

El percentatge de llocs de treball ocupats per persones amb baixa qualificació disminueix al llarg dels anys, l'any 2014 hi havia un 25,7 % d'ocupats amb només ESO i un 8,5 % amb només estudis primaris o sense estudis, per passar el 2021 al 23,6 % d'ocupats amb només ESO i un 4,6 % d'ocupats sense estudis (gairebé la meitat). Això significa que el mercat de treball es va regenerant des del punt de vista del coneixement i que, amb tota probabilitat, les generacions de treballadors que es van jubilar deixen pas a generacions de joves més formats i que, al mateix temps, els llocs de treball van reconvertint-se i incrementant el seu contingut en coneixement i en professionalització.

Fins on arribarà aquesta davallada? Existeixen i existiran llocs de treball que no requereixen més que ESO com a nivell de qualificació i que representaran una crida a l'abandonament especialment per a joves amb els perfils d'abandonament que després es comentaran?

La pregunta que caldria fer, per tant, seria com assegurar que es forma professionalment, més enllà dels coneixements bàsics de l'ensenyament obligatori, els joves que, d'alguna manera, seran els que accediran als llocs de treball de baixa qualificació, com assegurar que accedeixen a les bases de professionalització necessàries per poder progressar des del seu lloc de treball i adaptar-se a noves situacions i, en definitiva, com viure i conèixer en una societat on la relació amb el treball és molt important per obtenir els recursos necessaris per al benestar.

3.4 AEP i renda

La correlació entre AEP i nivell de renda és molt notable. Es tracta d'una dada coneguda, i en la taula següent es pot veure aquesta relació.

Taula 7. Relació entre el quartil de renda (Q1 renda més baixa, Q4 renda més alta) i AEP, any 2017

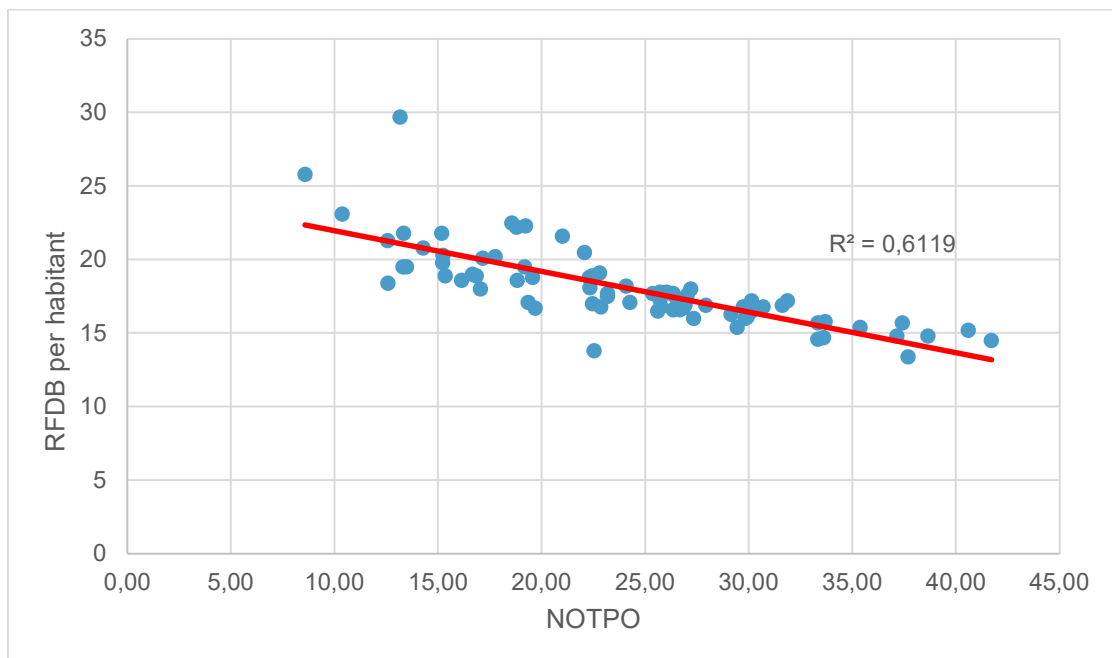
Quartil de renda	AEP
------------------	-----

Q1	18,8 %
Q2	10,5 %
Q3	4,0 %
Q4	0,8 %

Font: Enquesta de Joventut de Catalunya 2017.

Ara bé, el que es planteja és veure si la correlació entre renda i AEP es manté també a nivell municipal. S'ha analitzat la relació entre l'indicador NOTPO i la renda familiar disponible bruta per habitant a nivell municipal a la província de Barcelona.

Gràfic 5. Correlació entre NOTPO i RFDB per habitant, 2019

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'IDESCAT.

Com es pot veure, la correlació que s'estableix per als joves de Catalunya en general, es presenta també entre municipis, és a dir, l'abandonament escolar prematur més elevat correspon a municipis amb menys renda per habitant. Es pot dir, doncs, que les variables d'entorn tornen a aparèixer amb força en el cas del nivell de renda de la població.

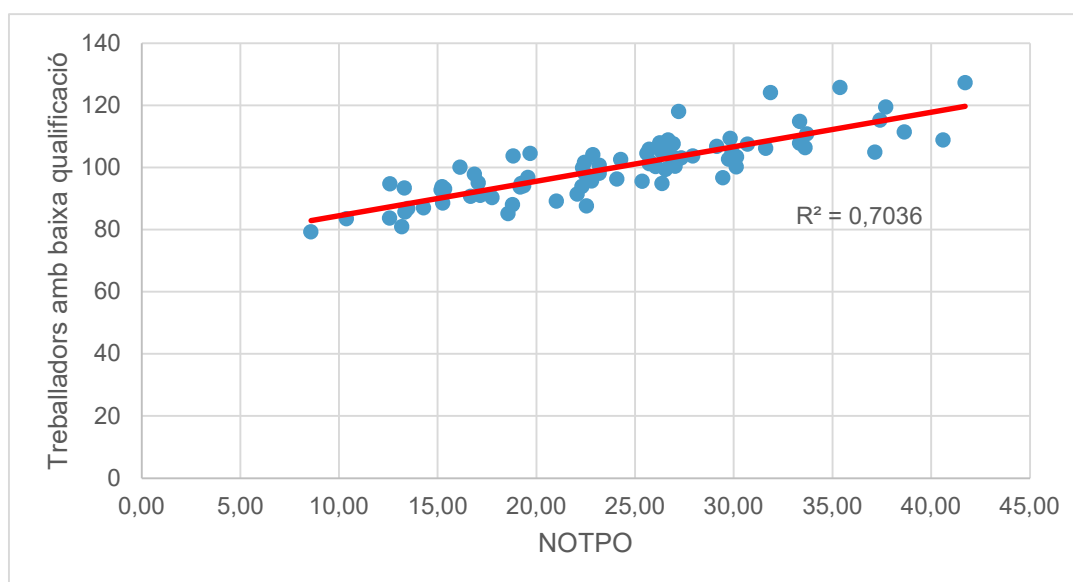
Sembla evident que les famílies amb més recursos tendeixen a portar els seus fills a estudis postsecundaris i, si pot ser, universitaris, mentre que per part de les famílies amb menys ingressos la perspectiva d'estudis postsecundaris és més llunyana. En la formació d'aquest pensament hi intervenen diverses variables. Entre elles destaca el nivell de renda familiar.

Des del punt de vista de l'anàlisi del factor econòmic familiar, el cost d'oportunitat de continuar estudiant pot ser un factor determinant en l'àmbit familiar una vegada s'ha arribat a l'edat de treballar. És important destacar que quan la raó de l'abandonament és el cost d'oportunitat, el fet de becar les taxes d'estudis o la compra de material, malgrat que sens dubte ajuda, no és la mesura que encaixi més amb la solució del problema, ja que aquest se centra en la manca dels ingressos que aportaria a la unitat familiar el jove si en comptes de seguir estudiant anés a treballar.

Hi ha elements de la tipologia familiar que tenen a veure generalment amb el nivell de renda de la família i que es constaten com a factors d'abandonament. El perfil de pare i mare es considera molt important en el factor d'abandonament: baix nivell d'estudis (en particular de la mare); qualificació laboral del pare; poc interès pels estudis dels fills; orfandat; absència de pare o mare; clima familiar; permissivitat; existència de germans grans que no estudiïn; possibilitat d'ús productiu dels recursos educatius propis (biblioteca o mitjans familiars: no només l'existència a l'abast, sinó també l'ús valuós).

Les característiques del mercat de treball local tornen a aparèixer com un factor primordial. La correlació entre NOTPO i persones treballadores amb nivells baixos de qualificació és elevada³.

Gràfic 6. Correlació entre NOTPO i treballadors amb nivells baixos de qualificació

³ Segons IDESCAT, Percentatge de població d'alta a la Seguretat Social que cotitza al grup 10, peons. Es calcula sobre els treballadors que no són autònoms (RETA) ni pertanyen als règims de cotització 0138 (treballadors de la llar) i 0140 (cuidadors professionals). En el cas que un treballador presenti diverses afiliacions, es considera de baixa qualificació només si totes les afiliacions que té són del grup de cotització 10 (peons).

3.5 AEP i itineraris educatius

Caldria poder identificar en quin moment de l'itinerari educatiu es produeix l'abandonament escolar prematur i si hi ha diferència entre els municipis. La importància de saber aquesta dada rau en la necessitat d'articular sistemes de prevenció o compensació de l'abandonament escolar adequats a la circumstància en què es produeix aquest abandonament.

Les dades d'abandonament per itineraris es recullen en l'Annex III. En aquest Annex s'utilitzen les dades de pas de curs dels estudis d'ESO, Batxillerat i FP proporcionades per l'explotació del RALC a nivell de tot Catalunya per al pas del curs 2020-21 al curs 2021-22. Aquestes dades identifiquen el nombre d'alumnes per la seva transició en el sistema, per les dades d'arribada, és a dir, cap on han anat els alumnes que el curs 2020-21 cursaven determinats estudis. Per a les dades de procedència dels alumnes, és a dir, des d'on venen els alumnes que cursen estudis en un curs determinat s'han utilitzat les dades extretes del l'informe QBID.

Amb les primeres dades podrem veure quin abandonament es produeix en el moment de les transicions, amb les segones podrem aproximar el nombre d'alumnes de Batxillerat que d'alguna manera retornen al sistema.

El procés que es desprèn de les dades agregades per a tot Catalunya és el següent:

- Hi ha un percentatge d'alumnes que abandonen abans d'arribar a quart d'ESO i que es poden identificar dins el grup de repetidors, ja que necessàriament hauran hagut de repetir algun curs abans d'abandonar amb l'edat d'acabament de l'educació obligatòria als 16 anys. La dada d'abandonament en aquest punt era a Catalunya del 4,9 % en el pas del curs 2020-21 al curs 2021-22
- El pas de 4t d'ESO a ensenyaments postobligatoris és el punt en què augmenten els abandonaments. Aquests poden ser alumnes que no graduen o alumnes que encara que hagin graduat no segueixen estudis, en aquest sentit seria important conèixer els diferents perfils que pot presentar l'abandonista ja que l'AEP no prové únicament del fracàs escolar. La dada de l'abandonament en el pas del curs 2020-21 al curs 2021-22 era del 14,4 %.
- En aquest trànsit s'observa una desproporció d'alumnes que es matriculen a l'oferta de Batxillerat en detriment de l'oferta d'FP de Grau Mitjà. En el curs 2020-21 el 56,7 % van anar al Batxillerat mentre que només el 22,0 % varen adreçar-se a l'FP, la resta es varen repartir entre repetidors i diferents opcions formatives.
- En el trànsit de 1r a 2n de batxillerat i de 1r a 2n d'FP hi torna a aparèixer un nombre elevat d'abandonaments, encara que alguns dels abandonaments a la sortida del 1r de Batxillerat els trobarem després a 1r de CFGM. L'abandonament d'alumnes en el

pas del curs 2020-21 al curs 2021-22 a 1er de Batxillerat és del 5,6 %. L'abandonament d'alumnes en el pas dels mateixos cursos a l'FP és del 21,0 %.

- A la sortida del 2n curs de Batxillerat o d'FP sense graduar-se hi tornarem a trobar un abandonament del qual no es disposa de dades, encara que es pot suposar que no és gaire alt.
- La suma d'aquestes dades ens donaria una xifra d'aproximadament un 30 %, molt superior a la xifra mesurada per l'indicador oficial d'AEP. És evident que cal restar-hi el nombre d'alumnes que es reincorporen al mateix sistema al cap d'un quant temps i que només per a la població que passa de 1r de Batxillerat a 1r d'FPGM es pot avaluar en un 10 % segons es pot veure en l'Annex III en la taula de fluxos d'arribada als estudis.

Aquestes dades dins de cada municipi només es poden obtenir per l'explotació del RALC a partir de la dada desglossada de cada alumne. Aquesta explotació fins a dia d'avui no s'ha fet, per tant tots els càlculs que es poden presentar són aproximacions fetes sobre les grans dades de tot Catalunya.

Per obtenir una dada orientativa de com es pot distribuir l'abandonament per municipis, s'ha construït la taula 12, que suma el NOTPO calculat amb l'escolarització a cada municipi als 17 anys, és a dir, quin percentatge d'alumnes segueixen escolaritzats a l'edat de 17 anys. Aquesta dada només està disponible per a les Àrees Bàsiques de Serveis Socials, que recull una bona part dels municipis més grans de la província de Barcelona.

Taula 8. NOTPO i escolarització als 17 anys

Àrees Bàsiques de Serveis Socials	2019		
	NOTPO	Taxa escolarització 17 anys	NOTPO+Taxa escolarització 17 anys
Badalona	29,74	76,7	106,44
Badia del Vallès	37,69	78,6	116,29
Barberà del Vallès	23,18	82,8	105,98
Barcelona	18,80	81,6	100,40
Castellar del Vallès	15,35	88,9	104,25
Castelldefels	21,00	77,3	98,30
Cerdanyola del Vallès	13,31	87,8	101,11
Cornellà de Llobregat	26,93	78,5	105,43
Esparreguera	27,03	74,8	101,83
Esplugues de Llobregat	19,23	77,2	96,43
Gavà	22,80	79,1	101,90
Granollers	26,24	78,5	104,74
Hospitalet de Llobregat, L'	33,69	77	110,69
Igualada	22,45	82,7	105,15
Manlleu	35,37	77,8	113,17
Manresa	31,62	80,2	111,82

Martorell	29,82	78,6	108,42
Masnou, El	14,29	81,1	95,39
Mataró	27,34	76,3	103,64
Molins de Rei	15,25	83,1	98,35
Mollet del Vallès	30,69	84,8	115,49
Montcada i Reixac	30,14	79,8	109,94
Olesa de Montserrat	24,27	81,5	105,77
Pineda de Mar	37,15	71,1	108,25
Prat de Llobregat, El	25,72	77,6	103,32
Premià de Mar	19,57	86,3	105,87
Ripollet	29,92	81,8	111,72
Rubí	25,60	76	101,60
Sabadell	26,03	79,2	105,23
Sant Adrià de Besòs	40,59	61,3	101,89
Sant Andreu de la Barca	19,69	86,6	106,29
Sant Boi de Llobregat	25,71	81,5	107,21
Sant Cugat del Vallès	8,58	84,6	93,18
Sant Feliu de Llobregat	19,18	83,9	103,08
Sant Joan Despí	17,15	84,6	101,75
Sant Pere de Ribes	30,13	75,2	105,33
Sant Vicenç dels Horts	25,76	81	106,76
Santa Coloma de Gramenet	38,64	73,9	112,54
Santa Perpètua de Mogoda	27,92	81,3	109,22
Sitges	18,56	65,3	83,86
Terrassa	26,54	83,6	110,14
Vic	31,86	74,8	106,66
Viladecans	23,19	82,4	105,59
Vilafranca del Penedès	26,82	79,5	106,32
Vilanova i la Geltrú	25,35	79,3	104,65
Vilassar de Mar	12,56	89,7	102,26
Catalunya	25,19	79,4	104,59

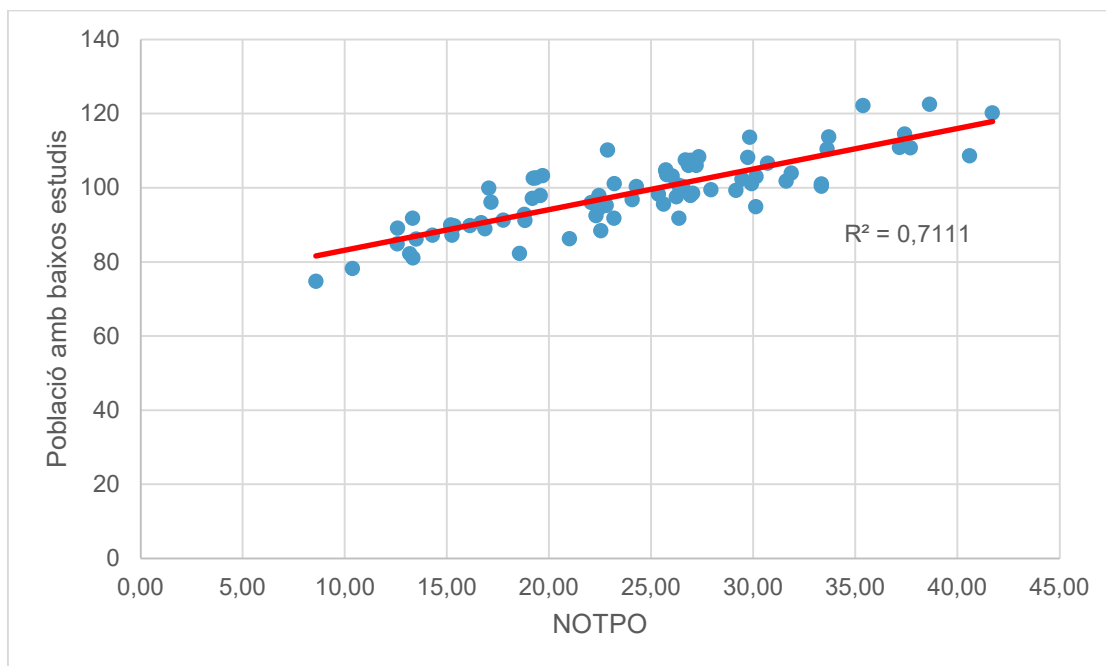
Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'IDESCAT.

La interpretació de la Taula 8 és la següent:

- Si la suma s'aproxima a 100 (per dalt o per baix), vol dir que l'abandonament es produeix essencialment en els ensenyaments obligatoris.
- Si la suma és superior a 100 vol dir que l'abandonament es produeix entre els alumnes repetidors de 17 anys i els alumnes dels ensenyaments postobligatoris en major proporció com més gran de cent sigui el valor de la suma.
- Si la suma és inferior a 100 vol dir que els mecanismes de recuperació (no cal que siguin només provinents de recursos públics, poden ser recursos de les famílies) per als alumnes tant d'obligatòria com de postobligatòria són molt potents.

La comparació del NOTPO amb els nivells de formació de la població apunta que l'abandonament es produeix especialment després d'haver obtingut l'ESO. Aquestes dades coincideixen amb els nivells de la població ocupada amb estudis bàsics⁴. La correlació és elevada.

Gràfic 7. Correlació entre NOTPO i població amb estudis baixos

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'IDESCAT.

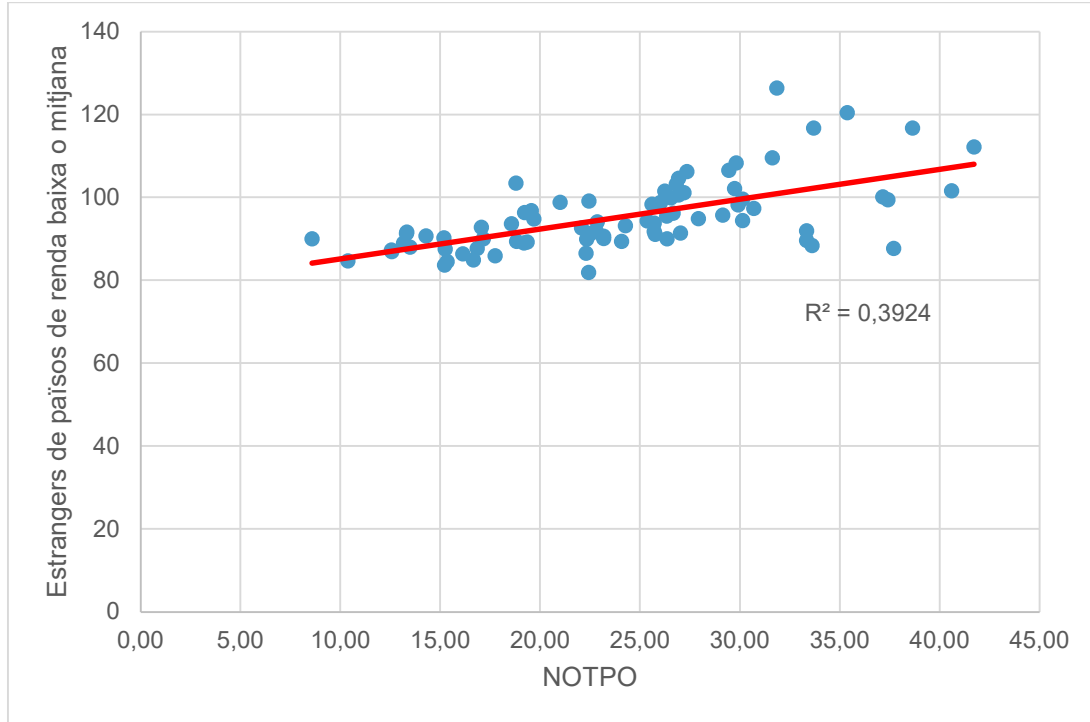
3.6 AEP i immigració

L'exploració de la relació entre l'abandonament escolar prematur i la variable migratòria és més complexa perquè hi intervenen altres factors com el país d'origen, el nivell de renda de la família, i el nivell cultural dels pares, els anys d'arribada i el nivell d'arrelament al país. La informació recollida en les entrevistes amb els responsables municipals confirma que els problemes relacionats amb l'abandonament escolar són més freqüents entre la població immigrada, però sobretot per a les persones que han arribat més recentment i que per tant han tingut una dificultat d'adaptació escolar, especialment pel que fa a les llengües tant castellana com catalana.

La correlació entre l'indicador NOTPO i les dades estadístiques disponibles no són concloents, detecten una relació feble. S'ha comparat amb els percentatges de població immigrada provinent de països de renda baixa o mitjana segons l'ONU.

⁴ Segons IDESCAT, percentatge de població de 20 o més anys que és analfabeta o té com a molt estudis de primària. Correspon als nivells 0 i 1 de la classificació CCED-2020 (A).

Gràfic 8. Correlació entre NOTPO i immigració de països amb renda baixa o mitjana

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'IDESCAT.

4. Anàlisi dels factors de risc de l'AEP des de la perspectiva municipal

La primera actuació que s'hauria de prendre des de qualsevol institució, en aquest cas la local, per afrontar el problema de l'AEP és l'anàlisi dels factors de risc d'abandonament que presenten els ciutadans del seu municipi. La identificació d'aquests factors i la de les persones que els presenten hauria de permetre actuar de manera eficient en la lluita contra l'AEP.

Tal com ja s'ha descrit, els factors de risc es poden agrupar en quatre categories: factors educatius, de mercat de treball, personals i socioculturals i familiars.

Aquests riscos es presenten amb diferent intensitat i amb característiques també diferents entre els municipis. Encara que els factors siguin els mateixos, la probabilitat de trobar joves en situació de risc derivada d'una o altra de les categories anunciades pot diferir notablement en cada municipi, tal com ha s'ha vist en les dades que s'han presentat.

L'aproximació al coneixement de l'efecte i l'extensió dels factors de risc en una localitat determinada es pot fer des de dues perspectives:

- **General:** analitzant les dades de context de la ciutat amb els indicadors que s'han proposat i identificant quins poden ser els factors d'entorn més importants que es poden donar en el seu municipi (atur jove declarat, nivell de renda en general o en determinats districtes de la població, creació de llocs de treball de baix valor afegit en coneixement, alt abandonament amb graduació d'ESO, alt abandonament al 1r de Batxillerat o a 1r d'FP, ...). Aquestes dades poden donar una orientació d'on anar a trobar focus d'abandonament i maneres de tractar-lo de caràcter global.
- **Individual:** analitzant les característiques que conflueixen en les persones (cada una d'elles) segons els factors de risc personals identificats i que poden donar informació sobre la situació d'aquella persona respecte al risc d'abandonament prematur que presenta, les raons que el provoquen i les possibles mesures a aplicar.

La perspectiva general és necessària per saber en quina situació es troba la ciutat pel que fa a propiciar o no l'abandonament, la segona és fonamental per poder arribar a tots els joves als quals els cal una intervenció de suport o compensació.

La primera perspectiva, la global, és una visió que pocs ajuntaments poden desplegar amb facilitat, en qualsevol cas un dels objectius que s'hauria de plantejar seria proporcionar als ajuntaments la informació i les eines per poder conèixer i analitzar la seva pròpia situació i la seva evolució en el temps.

La segona perspectiva, la individual, xoca sovint amb les dificultats de poder arribar als joves, d'una banda pels que encara estan dins el sistema educatiu, la informació la tenen els centres educatius que coneixen la situació de cada jove. Fins ara, degut a les dificultats de relació i la manca de protocols estables de cooperació en el traspàs

d'informació entre centres educatius i administració local, aquesta informació no arriba a mans dels ajuntaments si no és de manera casual, depenent de la relació personal que pugui existir entre els equips directius d'un centre i els tècnics de l'ajuntament. A partir del curs vinent, segons el Pla de Xoc anunciat pel Departament d'Educació, aquesta informació serà transmesa als ajuntaments i s'establiran els protocols de col·laboració per tal d'actuar de manera coordinada.

D'altra banda, per als que estan fora del sistema educatiu, la principal dificultat sorgeix de la inexistència de mecanismes que permetin el seu seguiment una vegada abandonat el centre educatiu, especialment si abans de l'abandonament no hi ha hagut una recollida d'informació sobre el seu perfil i les dificultats que presentarà la seva continuïtat d'estudis.

Per afrontar la primera aproximació, la general, la Diputació de Barcelona impulsa un programa que podria ajudar a conèixer el context en què es troba un municipi, les actuacions que ja es realitzen i els seus efectes. L'eina que plantegen està encara en els seus inicis i caldrà veure com evoluciona. En qualsevol cas, sigui des d'una instància supramunicipal com una Diputació, sigui des de la mateixa Generalitat, caldria que s'impulsés una iniciativa d'aquestes característiques.

Per a la segona, la individual, s'han identificat diferents iniciatives de diversos ajuntaments que han encarregat a universitats, institucions de recerca i altres centres instruments per a la detecció de joves amb risc d'AEP consistents bàsicament en bases de dades personals recollides en el medi escolar que informen sobre el risc d'abandonament futur dels joves. Existeixen experiències internacionals de recollida de dades i identificació de riscos per als joves que estan escolaritzats, realitzades a nivell local, que poden ser útils com a model de recollida d'informació. En tot cas, seria una bona iniciativa dissenyar un qüestionari que fos útil per a tots els municipis i establir protocols de recollida de dades amb els centres educatius que es puguin emmagatzemar a nivell municipal. Naturalment, el problema de la privacitat de les dades és sempre un dels impediments per poder desplegar una iniciativa d'aquestes característiques, però, donat que molts països europeus ja disposen d'aquests protocols, un sistema d'accés restringit per nivells de responsabilitat podria donar solució a aquesta qüestió.

A continuació es fa un repàs esquemàtic de quins són els factors de risc d'AEP i les possibles accions que s'hi apliquen des de l'àmbit local, enfocats en aquest cas des de la perspectiva individual o de percepció de l'entorn des de l'individu. Aquests elements podrien servir com a base per a la construcció d'un instrument de detecció personal de risc d'abandonament.

Factors educatius

Hi ha manifestacions primerenques identificables molt definitòries de risc d'AEP en el medi escolar:

- L'absentisme i la desafecció escolar.

- La condició de repetidor (identificat com a indicador i no com a factor per si mateix).
- La tipologia del centre d'estudis (centres grans, centres amb acumulació de persones amb factors de risc associats ...).
- El pes del factor minoria ètnica es pot veure fàcilment potenciat per l'anomenada segregació escolar.
- La manca de mecanismes de seguiment i orientació, i de tractament de la diversitat.
- La "gestió" de les transicions entre primària i secundària obligatòria i Batxillerat i FP.
- La disrupció disciplinària considerada per ella mateixa com a causa d'abandonament.
- El gènere. Es torna a constatar els millors indicadors que presenten les noies respecte als nois.
- La manca d'obtenció del títol de graduat en relació amb l'índex de fracàs escolar. A part de ser un factor de risc evident, es presenta també com un factor estructural que afavoreix l'AEP, el fet de titulació única a la sortida de l'ESO provoca per si mateix un increment d'abandonament. Cal fer notar, a més, que els indicadors PISA comparats amb els de la resta d'Europa no justifiquen l'índex a Catalunya de fracàs escolar d'una banda i d'alumnes no graduats de l'altra.

D'aquest conjunt de factors se'n poden extreure aquells elements que poden ser contemplats en un protocol d'actuació per a alumnes amb factors de risc. Des d'aquesta llista es poden identificar els factors de risc derivats de la situació dins el sistema educatiu.

Factors de mercat de treball

S'ha comentat ja en apartats anteriors l'efecte de l'estructura del mercat de treball sobre l'AEP, el problema és que manquen dades disponibles a nivell local per poder tenir la sèrie anual del comportament de l'AEP i les característiques del mercat de treball al municipi, cosa que donaria informació de quin és el lligam de l'AEP a cada municipi amb la tipologia d'ocupacions que s'ofereixen.

Segons s'ha vist en apartats anteriors, una economia de baix valor afegit en coneixement absorbeix i demana treballadors amb baixa qualificació acadèmica. Els alumnes deixen els estudis prematurament per incorporar-se a un mercat de treball que no demana qualificació. Com més ocupació d'alta qualificació, menys abandó. Catalunya es troba situada com a país d'ocupació de baix nivell i això reverteix en l'abandó.

El model de mercat de treball espanyol admet treballadors sense qualificació professional, tal com s'ha vist en la taula 4 . De fet al conjunt de l'Estat, hi ha uns 294.200 llocs de treball ocupats per joves que com a màxim tenen estudis d'ESO.

A part d'aquesta reflexió sobre la correlació entre mercat de treball i AEP que ja s'ha fet en el capítol anterior d'aquest informe, es presenten altres factors relacionats amb el mercat de treball a tenir en compte com a riscos d'AEP:

- El cost d'oportunitat: la insuficiència de beques provoca que alguns alumnes abandonin els estudis quan acaben l'ensenyament obligatori per compensar els dèficits d'ingressos familiars. A Espanya es constata una baixa inversió en beques i, al mateix temps, una mala distribució territorial d'aquests fons: Catalunya surt particularment desfavorida. En l'Annex IV es fa una proposta sobre un sistema de beques compensatòries.
- El cicle econòmic i el retorn. En època de bonança econòmica la qualificació acadèmica pot ser menys determinant en l'ocupació que en èpoques de crisi. És per això que en els càlculs personals dels alumnes es pot considerar que estudiar no surt a compte. En època de crisi es detecta un retorn dels alumnes als estudis i una valoració de la formació com a condició per ocupar-se. En qualsevol cas, aquest és un tema fonamental ara mateix, perquè els canvis en el mercat de treball són i seran tan importants que la manera de valorar l'oportunitat dels estudis pot canviar de forma radical. Tot i així, pot existir un factor d'aprenentatge de la generació següent que ha interioritzat l'efecte de la crisi sobre la generació anterior i que consolidi la pauta de continuïtat dels estudis per intentar aconseguir una posició millor en el mercat de treball.
- Els sistemes d'orientació en acabar l'ESO són clarament millorables. L'atractiu de l'oferta de Formació Professional de grau mitjà és baix. Les dades comparades d'FP amb la resta de països de la UE demostren la baixa tendència dels alumnes espanyols i catalans a cursar Formació Professional.
- Mentre domini el model de qualificació en el sistema productiu del país basat en la infraqualificació i la sobrequalificació, i especialment si hi ha mancança de persones titulades en formació professional de grau mitjà, la tendència a contractar joves sense una titulació postobligatòria seguirà constituint un factor de risc de l'abandonament escolar prematur.

Factors personals

Es relacionen en aquest apartat **diferents** aspectes que s'han extret de l'anàlisi de diversos protocols de detecció de risc d'abandonament i propostes de diversos autors per definir categories d'AEP:

- (RONI, Universitat d'Oxford)
 - Custodia pública o guarda.
 - Discapacitats intel·lectuals.
 - Discapacitats físiques.
 - Llengua oficial no materna.

- Candidat a l'obtenció d'una beca.
 - Mobilitat escolar.
 - Dificultats d'aprenentatge.
 - Comportament, emocions o dificultats socials.
 - Dificultat d'expressió lingüística.
 - Espectre autista.
 - Assistència/ absentisme.
 - Expulsions acumulades al llarg del curs escolar.
- Classificació basada en "l'ocupació real i els itineraris educatius després d'haver abandonat els estudis" (Dekkers i Driesen, 1997):
 - Treballador manual no escolaritzat amb èxit.
 - Alumnat que torna al centre.
 - Estudiant que tingui qualsevol font d'ingressos.
 - Estudiant sense feina i que no busca feina.
 - Estudiant en situació d'atur.
- Classificació en funció de les característiques individuals (Janosz, 1994)
 - Inadaptat: notes baixes i comportament disruptiu.
 - Mal rendiment: notes baixes.
 - Desmotivats: té més èxit que l'inadaptat i que l'alumne de rendiment baix, però simplement no li agrada l'escola.
 - Silenciosa: amb mals resultats d'aprenentatge i amb un perfil més proper als estudiants que es graduen que als que abandonen els estudis prematurament.
- Classificació basada en els motius que porten els joves a abandonar els estudis abans d'hora (Dwyer i Xina, 1996):
 - Abandonament escolar prematur positiu: amb una opció professional positiva d'ocupació o formació continuada.
 - Abandonament escolar prematur oportunista: sense cap pla de carrera definit, però amb possibilitats de canviar, si es dona l'ocasió, el seu estil de vida.
 - Potencial d'abandonament escolar prematur: no ha deixat l'escola encara, però no se sent feliç amb l'escola.

- Abandonament escolar prematur circumstancial: obligat a abandonar l'escola abans d'hora per altres motius diferents dels educatius.
- Abandonament escolar prematur desanimat: no mostra cap interès per l'educació.
- Abandonament escolar prematur desequilibrat: desanimat i sense cap interès per l'escola.

Factors socioculturals i familiars

Des d'aquesta perspectiva es poden tenir en compte els següents aspectes:

- Dificultats emocionals del grup familiar.
- Dificultats econòmiques del grup familiar.
- Marginació del grup familiar.
- Valors escolars del grup familiar.
- Valors professionals del grup familiar.
- Nivell cultural del grup familiar.
- Quines estratègies d'incidència en l'àmbit familiar?
- Paper de la societat civil?
- Nivell de renda de la família.
- Suports a famílies amb problemes: econòmics i socials.
- La pertinença a minories ètniques i immigrants (llengua materna).
- Nivell d'estudis dels pares.
- Qualificació laboral del pare.
- Orfanat.
- Absència de pare o mare.
- Edat de la mare (les mares amb una maternitat en edat molt jove presenten fills amb major fracàs escolar).
- Dimensió de la família i existència de germans grans que no estudiïn.
- Possibilitat d'ús productiu dels recursos educatius propis (biblioteca familiar, no només que sigui a l'abast, sinó també un ús valuós).

5. L'acció dels Ajuntaments per reduir l'AEP

La UE ha presentat diverses recomanacions per fer front a l'AEP. Dins l'estratègia 2020 presentava unes línies sintètiques que encara poden servir de guia per a l'aplicació de mesures contra l'AEP. S'utilitzaran aquestes directrius per analitzar les polítiques en l'entorn local. Les recomanacions són les següents:

- Identificar els factors que porten a l'AEP.
- Adoptar estratègies i garantir que s'apliquen.
- Definir els grups destinataris com a grups de major risc i prendre mesures específiques respecte a aquests grups.
- Definir accions que permetin dur a terme una intervenció primerenca.
- Augmentar l'atractiu i la qualitat de la Formació Professional.
- Definir sistemes que permetin combinar educació i treball.

Les polítiques proposades per la UE se centren en tres eixos principals:

- La prevenció: tenir en compte els factors de risc i prendre mesures preventives abans que s'iniciïn els problemes derivats d'aquests factors.
- La intervenció: pel que fa a reformes estructurals en matèria d'escolarització i intervencions sobre el sistema que permetin fer front als factors de risc detectats de manera eficaç.
- La compensació: ampliar les mesures que permetin la recuperació de les pèrdues d'oportunitats dins del règim ordinari; sistemes alternatius a la graduació; contractes d'aprenentatge i noves maneres de compaginar estudis i treball; i, en general, mesures de segona oportunitat.

La Diputació de Barcelona ha realitzat un estudi⁵ en el qual es realitza una àmplia enquesta als municipis de la demarcació de Barcelona i s'analitzen les dades referides a l'actuació en relació amb l'AEP. A partir d'aquesta enquesta es pot veure el captament del món local respecte al problema de l'AEP. A partir d'aquestes dades s'analitza l'adaptació de les actuacions dels ajuntaments a les recomanacions de la UE.

Identificació de factors de risc

⁵ *Estudi d'estat de la qüestió sobre els recursos existents en matèria de noves oportunitats educatives als municipis de la província de Barcelona* (document intern de treball), Gerència de Serveis d'Educació, Diputació de Barcelona. Barcelona, 30 de juny de 2021

La majoria d'ajuntaments han pres una consciència clara d'aquests riscos que han estat definits i analitzats en diferents estudis.

Segons l'enquesta realitzada per la Diputació de Barcelona, dos de cada tres ajuntaments que han respost (93 de 137) afirmen que la lluita contra l'AEP és una prioritat de les seves polítiques educatives (bastant o totalment).

Les accions que han emprès des de la seva capacitat i competència fan referència a aquests diferents factors. Toparan, però, amb dificultats quan es tracta de dur a terme aquestes accions, presentades amb caràcter genèric, amb les actuacions concretes per als seus habitants en el seu municipi.

Definició d'estratègies

La prioritització política de la problemàtica no sempre es correspon, però, amb l'activació d'una estratègia local contra l'AEP.

Segons la mateixa enquesta només 31 dels 137 ajuntaments estan ja impulsant una estratègia. La resta, tot just comencen a impulsar-la o bé no l'estan impulsant. Lògicament, hi ha una correlació entre la prioritització que es fa de la lluita contra l'AEP i l'existència o no d'aquesta estratègia.

De fet, entre tots els recursos presentats, només 17 són plans locals o estratègies locals contra l'AEP (en alguns casos es tracta de programes integrals que inclouen moltes actuacions, entre elles les pròpies de la planificació). Un total de 14 són mapes de recursos per reduir l'AEP i només 9 són reculls de dades i indicadors periòdics que facilitin poder dur a terme una diagnosi socioeducativa i fer un seguiment de la problemàtica de l'AEP.

Definició de grups diana per a la intervenció

La manca d'informació per part dels ajuntaments de la situació educativa dels joves dels seus municipis fa que hi hagi una dificultat sobrevinguda per identificar els grups diana sobre els quals cal intervenir, encara que de manera genèrica estiguin definits.

Així, en l'informe de la Diputació de Barcelona es destaca aquest aspecte i s'afirma que hi ha perfils de població que, malgrat necessitar suport, no reben resposta, a causa de la insuficiència dels recursos existents.

Entre els perfils que sí estarien coberts, es destaca de manera majoritària, el de nois i noies, d'origen espanyol o estranger, d'edats entre 16 i 18 anys (és a dir, mentre són menors d'edat). Un altre tret principal dels perfils coberts és que encara tenen algun vincle amb el centre educatiu o amb els serveis municipals que han estat atenent aquests joves prèviament.

Entre els perfils menys coberts, es destaquen sobretot els que ja han superat la majoria d'edat, i situacions determinades que compliquen la situació de l'AEP, com estar en situació irregular, tenir algun problema de salut mental, tenir una família molt

desestructurada, haver perdut els vincles amb els centres educatius i els serveis municipals, etc.

També es posa de manifest una realitat que pot estar passant desapercibuda. Es tracta dels joves que, havent assolit el graduat d'ESO, abandonen el batxillerat o els cicles formatius de manera prematura. Es tracta de casos que fàcilment poden quedar fora dels dispositius d'alerta establerts i constitueixen, com s'ha vist el gros dels abandonaments escolars prematurs.

Definició d'accions que permetin una intervenció primerenca

Les accions de prevenció per part dels ajuntaments són difícils de realitzar a causa de la manca de competències que tenen per poder intervenir dins el sistema educatiu reglat. Moltes d'elles dependran de la bona relació amb el centre educatiu corresponent (bàsicament l'Institut) que existirà, si existeix, per vies no formals ni estables, excepte les que es puguin derivar d'alguns protocols signats entre Departament d'Educació i Ajuntament: Plans Educatius d'Entorn, Comissions d'Absentisme, Comissions d'Escolarització,...

En qualsevol cas i segons l'informe de la Diputació, en l'aspecte preventiu, es considera que té molt impacte la tasca dels perfils socioeducatius dels centres educatius (educadors socials i tècnics en integració social) i els/les educadors/es de carrer. S'apunta a la importància de la tasca que aquests/es duen a terme, i en general l'àrea de serveis socials, pel que fa a la detecció de la problemàtica. Els programes de diversificació curricular o les unitats d'escolarització compartida apareixen destacats pel seu impacte en el manteniment de l'escolarització i la promoció de l'acreditació de l'ESO.

Incrementar l'atractiu i la qualitat de la Formació Professional

Un estudi recent sobre la formació professional confirma ⁶ com s'ha anat incrementat el nombre de graduats en FP i com aquesta opció acadèmica ha esdevingut una opció d'èxit, malgrat que encara queda recorregut per avançar fins a assolir la mitjana europea.

Ara bé, un dels problemes que detectava l'estudi era la manca d'atractiu de l'FP, almenys en el moment de la sortida de l'ESO. Es considerava que la demanda del jovent que acaba l'ESO és desproporcionadament alta en Batxillerat davant de l'opció de cursar FP de Grau Mitjà, malgrat que els itineraris dels alumnes d'ensenyaments secundaris a Catalunya no són lineals i un nombre significatiu dels que han optat pel Batxillerat tornen després a l'FP.

Se'n segueix que les accions d'orientació per als alumnes quan acaben els estudis obligatoris esdevenen molt importants, perquè sovint hi ha un desconeixement absolut

⁶ Colomé, F. i altres. *Empresa i FP: Efectes de 10 anys de crisi (2008-2018) i lliçons per a la propera*, Cambra de Comerç de Barcelona. Barcelona, 2020.

del món laboral, de les seves possibilitats i de la seva diversitat. Cal insistir que des de les institucions educatives es presta poca atenció a aquest aspecte i, a més, es desconeix la realitat econòmica i la capacitat d'ocupació a nivell local.

L'excessiva especialització dels cicles formatius de grau mitjà, que no es correspon amb les demandes actuals del món productiu, també dificulta la decisió dels joves en finalitzar el graduat d'ESO.

En aquest cas cal dir que una quantitat important dels programes de transició que realitzen els ajuntaments tenen com a eina fonamental la informació, l'orientació i l'acompanyament cap a la Formació Professional o, en general, les actuacions professionalitzadores que es poden realitzar en els seus municipis.

Una part important d'aquesta acció es realitza mitjançant els PFI que estan analitzats en aquest informe, en un apartat específic donada la seva importància tant en nombre com en estratègia.

L'opció de la formació professional en els països més avançats en aquesta matèria es correspon amb una expectativa d'una ocupació qualificada que permet albirar un nivell de benestar pel futur dels joves. A Catalunya, l'any 2021 el 8,6 % de la població ocupada amb una titulació de formació professional de grau mitjà estava sobrequalificada, és a dir, ocupava un lloc de treball de qualificació inferior a la seva titulació. Aquest percentatge puja al 65,7 % en les persones que tenen una titulació de grau superior. La situació al mercat de treball contribueix a generar les expectatives dels joves en relació amb la formació professional.

Definir sistemes que permetin combinar educació i treball

La promoció de la formació dual que afavoreix la combinació del treball amb els estudis encara està poc desenvolupada malgrat que la recent normativa estatal estableix l'objectiu de generalització d'aquesta modalitat de formació. A Catalunya, el setembre del 2002 el 21,7 % dels alumnes matriculats a segon curs d'un cicle de formació professional estaven en règim de formació dual.

El contracte de formació en alternança queda pendent de concreció després de la darrera reforma laboral. Malgrat els canvis incorporats, continua essent poc utilitzat: el gener del 2023 només un 0,36 % dels contractes signats durant aquell mes eren d'aquesta tipologia. Per tant, encara no hi ha una regulació laboral que afavoreixi la compaginació del treball amb els estudis.

5.1 Les dificultats del món local

Els municipis presenten dificultats importants per poder articular polítiques contra l'AEP de manera sistemàtica i, sobretot, eficient. En aquest apartat es descriuen les principals dificultats que s'han detectat.

a) La manca d'informació

Una de les principals dificultats es fonamenta en la manca d'informació sobre la situació de l'AEP al seu municipi; sobre les persones que estan en risc d'abandonament i de com detectar-les; sobre la capacitat de fer actuacions preventives (que es defineixen com les més efectives) sense saber quins són els joves en risc; sobre la naturalesa del risc d'abandonament que presenten els joves del seu municipi.

Una de les prioritats a resoldre serà, per tant, l'articulació d'un sistema d'informació al més fiable possible desagregat per a cada un dels municipis.

b) Manca de coordinació entre institucions i unitats administratives

La possibilitat que les administracions comparteixin les dades i la informació de què disposen seria una de les primeres passes per intentar resoldre la manca d'informació. No només la necessitat de coordinació entre Departament d'Educació i els ajuntaments (la manca d'informació seria un dels resultats d'aquesta manca de coordinació), fins i tot la manca de coordinació entre unitats del mateix ajuntament, entre els serveis d'educació, joventut, serveis socials o promoció econòmica.

c) El finançament

Les dificultats de caràcter econòmic serien un altre element destacat de la problemàtica associada a aquestes accions. Els ajuntaments no disposen de fons específics per ser destinats a aquestes accions, ja que es tracta de competències voluntàries no previstes en els sistemes de finançament municipal. Molts ajuntaments, la majoria, treballen amb fons que no els són propis. Els més importants són els que deriven del SOC per a la provisió de PFIs, que s'estudien en aquest informe de manera específica, o bé subvencions del Departament d'Educació, de la Diputació de Barcelona o derivades de la participació en programes europeus o d'altra naturalesa.

És clar que per poder endegar una política estable de lluita contra l'AEP a nivell municipal cal la garantia d'un mínim finançament per poder articular-la.

d) El model del finançament actual

L'actual model de finançament, a part d'insuficient, presenta a més problemes sistèmics pel fet de tenir una temporalitat definida que fa que no es puguin consolidar les accions com a programes estables. Presenta a més el problema de la manca de flexibilitat en la seva aplicació, ja que els objectius del programa dels que provenen els fons i les condicions per a la seva aplicació estan fixats i sovint costa adaptar-los a les realitats locals.

El fet que sovint aquests fons arribin via subvencions fa que no siguin previsibles i depenguin d'un calendari que no s'ajusta a les necessitats del treball amb els joves en risc d'abandonament durant el curs acadèmic.

e) La situació competencial

Les competències a nivell local mai han previst aspectes educatius més enllà del que es va establir ja a la LODE dels anys 80 del segle passat: "Las Corporaciones locales cooperarán con las administraciones educativas competentes, en el marco de lo establecido por la legislación vigente y, en su caso, en los términos que se acuerden con

ellas, en la creación, construcción y mantenimiento de los centros públicos docentes, así como en la vigilancia del cumplimiento de la escolaridad obligatoria.”

L'Estatut d'Autonomia de Catalunya els adjudica competències en l'Educació Infantil i la LEC preveu la possibilitat d'acordar compartir competències en el marc de possibles consorcis que es puguin establir entre corporacions locals i Generalitat.

Les recents lleis de l'Ordenació de la formació professional i de l'ocupació i la llei anomenada del SOC d'àmbit local estableixen la col·laboració amb les administracions locals en matèria d'orientació i d'inserció laboral dels joves, però aquestes mecanismes no s'han arribat a formalitzar fins ara.

Totes aquestes dificultats explicarien que, segons l'informe de la Diputació de Barcelona⁷, només 40 dels 137 ajuntaments dels que tenen informació de la província disposin de personal específic per fer un seguiment de les actuacions contra l'AEP.

De tota manera, un percentatge elevat d'ajuntaments han assumit la seva responsabilitat d'administració més propera al ciutadà i han endegat accions adreçades a combatre els factors de risc que poden provocar l'AEP i les seves conseqüències.

5.2 Les iniciatives locals enfront de l'AEP

En aquest apartat es descriuen les diferents actuacions que duen a terme els ajuntaments per fer front a l'AEP en els seus municipis. Aquestes actuacions sovint es juxtaposen, si no se solapen, amb les que realitza la Generalitat des del seu Departament d'Educació o de Treball. A continuació es fa una breu descripció de les principals mesures que duen a terme el Departament d'Educació, el SOC i els ajuntaments visitats que poden estar relacionades directament o indirectament amb l'AEP.

Actuacions de la Generalitat

Les mesures seleccionades s'han agrupat en els següents subapartats:

- De caràcter proactiu
- De caràcter preventiu: curricular i organitzatiu
- Relacionats amb grups de risc:
 - o Atenció a necessitats educatives específiques
 - o Suport extern a les escoles
 - o A persones d'origen immigrant

De caràcter proactiu:

- Educació Infantil en dos nivells per a 0-3 i 3-6 anys
- Altres ofertes per a infants de 0-3 anys
- Control de l'absentisme escolar
- Aprendre a llegir. Competència lectora

⁷ Gerència de Serveis d'Educació. Estudi d'estat de la qüestió sobre els recursos existents en matèria de noves oportunitats educatives als municipis de la província de Barcelona (document intern de treball). Diputació de Barcelona, juny 2021.

- Incrementar la relació entre família i escola.
- Accions dels Serveis Socials
- Activitats de lleure

De caràcter preventiu: curricular

- Suport personalitzat basat en l'escola
- Anàlisi del material didàctic

De caràcter preventiu: organitzatiu

- Projectes de diversificació curricular
- Oferta d'assignatures optatives
- Itineraris
- Agrupaments per nivells estables o flexibles.
- UECS (Unitats d'Escolarització Compartida)
- Programa "Èxit 1". Consorci d'Educació de Barcelona
- Tutories
- Programa PROA (Programa de Reforç, Orientació i Suport)
- Adaptacions curriculars
- Plans individualitzats (PI)
- Suport al professorat
- Tutories individuals

Adaptat a les necessitats educatives específiques:

- Integració de l'alumnat amb NEE als centres ordinari.
- Unitats de Suport a l'Educació Especial (USEE)
- Escoles d'Educació Especial
- Escolarització combinada entre un centre ordinari i un centre d'educació especial.
- AEPs d'Atenció Psicopedagògica (Equips d'Orientació Psicopedagògica)

Suport extern a les escoles:

- Tècnics d'Integració Social
- Orientació dels centres i orientació externa
- Accions del Govern Local
- Salut

Suport a persones d'origen immigrant:

- Minories ètniques: Promotors escolars Immigrants
- Immigrants: Intèrprets i traductors
- Classes d'acollida
- Aules temporals d'acollida
- Programa pilot d'Acollida i Preparació per a la Integració de Nouvinguts (PEAI)
- Per al curs vinent s'ha previst, en el cas del Consorci d'Educació de Barcelona, el reforç en matèries bàsiques per als joves immigrants recent arribats a 3r i 4t d'ESO.

Aquest inventari mostra que les mesures que poden identificar-se des del Departament d'Educació són molt abundants. Algunes han canviat amb el temps, però sistemàticament hi ha hagut accions adreçades a combatre l'AEP que s'han anat incrementant al llarg dels anys.

Actuacions del SOC

Dins de la cartera de serveis del SOC es despleguen tota una sèrie de programes dirigits a joves en el seu procés de transició al mercat de treball, alguns especialment dirigits a finançar programes amb joves que han abandonat prematurament els estudis. Els principals programes són:

- Programa de Garantia Juvenil
- Projectes Singulars
- Referents d'ocupació juvenil
- Noves oportunitats
- Treball i formació
- Línia per a joves tutelats i extutelats
- FP per a l'ocupació dual

Actuacions dels ajuntaments

Per descriure les actuacions dels ajuntaments s'utilitza la informació que proporciona l'estudi de la Diputació de Barcelona citat i les informacions obtingudes en les entrevistes realitzades per analitzar la tipologia de les iniciatives municipals. Una recopilació exhaustiva de totes les accions dels ajuntaments depassaria el present informe. A continuació es presenta una síntesi de la informació més rellevant que s'ha recollit, ressaltant-ne aquelles iniciatives que destaquen en alguns dels elements analitzats a l'informe.

La gran majoria dels ajuntaments entrevistats fan una valoració positiva de les seves actuacions, ja que en tots els casos han pogut constatar que una actuació de suport i d'acompanyament als joves en risc d'AEP o la recuperació de joves que ja havien abandonat els estudis dona resultats positius, ja sigui de retorn a un itinerari educatiu o d'encarrilar les seves expectatives cap a formacions professionalitzadores més adaptades als seus interessos.

Tanmateix, tots els ajuntaments dels quals s'ha recollit informació també manifesten importants llacunes i dificultats per a conduir amb més eficàcia la seva acció. Entre les manifestades destaquen les següents:

- La principal dificultat és la manca d'una relació institucionalitzada amb els centres educatius per tal de coordinar les accions de tal manera que no dependgui de la bona voluntat de les parts o de les relacions a títol personal que es puguin teixir entre els tècnics dels diferents serveis.
- La dificultat anterior ve agreujada per la manca d'un protocol clar que defineixi el concepte d'AEP, els agents que hi han d'intervenir, el paper de cadascú d'ells,

i el procés de coordinació de les accions, el seu seguiment i l'avaluació dels resultats.

- La diversitat de programes destinats al mateix col·lectiu, cadascú amb criteris específics d'accés, dificulta la seva adaptació a les circumstàncies, característiques i necessitats de cada jove.
- La dificultat anterior també s'agreuja per la modalitat de finançament, bàsicament subvencions que generen un elevat grau d'incertesa i de calendarització de les actuacions que no permeten disposar a nivell local dels recursos necessaris per atendre les necessitats de cada municipi.
- Com a conseqüència de les dificultats anteriors, l'actuació local està subjecta a una diversitat de recursos que no permeten una atenció integral i personalitzada a cada jove.
- En general, tots els ajuntaments manifesten que els recursos disponibles són insuficients i no poden cobrir tota la necessitat detectada en els seus municipis.

I.- Iniciatives d'organització planificació i coordinació:

En aquest apartat s'agrupen les iniciatives dirigides a l'anàlisi i diagnosi de la situació i a accions de coordinació pròpies entre els diferents serveis dels ajuntaments o amb altres institucions. En general es constata que els ajuntaments no disposen d'eines apropiades de gestió de la informació i de les dades de les seves actuacions que els permetin prendre decisions i analitzar els resultats aconseguits.

La majoria dels ajuntaments disposen d'instruments molt rudimentaris, en general fulls Excel, elaborades pels mateixos tècnics per a registrar la informació de gestió. Alguns ajuntaments disposen de bases de dades més elaborades, com el Consell Comarcal d'Osona, o Pineda, o Granollers. En la majoria dels casos també es planteja la problemàtica d'integrar la informació dels diferents serveis municipals que participen en les accions contra l'AEP. En general els diferents serveis tenen bases pròpies, especialment els de serveis socials que són difícils d'integrar i compartir.

Com que la majoria dels programes i accions estan finançats per diferents vies, cada una exigeix una recollida i justificació d'informacions diferents, qüestió que dificulta poder disposar d'eines integrades de gestió. Tots els ajuntaments visitats creuen convenient poder disposar d'eines de gestió més completes sempre que facilitin la feina i no s'hagi de duplicar el treball. La demanda és d'una eina de gestió que pugui ser compatible amb les existents a cada servei i amb els requeriments de justificació de les diferents vies de finançament.

I. a) Sistemes d'anàlisi i diagnosi de la situació contextual de l'AEP:

Aquestes iniciatives es refereixen a les que han pres els municipis per elaborar la tipologia i l'articulació de les actuacions que es realitzaran. Es presenten tres experiències:

Ajuntament de VILAFRANCA:

En el cas de Vilafranca es presenta una eina molt concreta d'obtenció d'informació, l'enquesta anual de trajectòries educatives que es va realitzar l'any 2020, però que no s'ha pogut repetir per manca de recursos, malgrat la valoració molt positiva dels resultats obtinguts. L'ajuntament va realitzar una enquesta a tots els joves de 16 i de 18 anys empadronats a la seva població.

L'enquesta volia millorar l'èxit educatiu i treballar contra l'abandonament escolar prematur dels joves del municipi. Sorgeix de la necessitat de fer una diagnosi i elaborar indicadors sobre el fracàs escolar i l'AEP, i precisar quantitativament quin és l'abast d'aquest fenomen a escala local, a més d'identificar els joves que es troben en situació de risc i oferir-los orientació educativa.

Com a metodologia, es recullen les dades a través d'una enquesta amb preguntes obertes i tancades de caràcter objectiu i subjectiu. Es treballa amb preguntes que identifiquen els factors de risc de l'abandonament escolar prematur dels joves, i també es pretén conèixer opinions, actituds i males experiències a l'escola o expectatives de futur per poder identificar el perfil d'alumne que es troba en risc d'abandonar els estudis. Per tant, s'inclouen aspectes objectius i subjectius.

Com a resultats, es destaca la possibilitat de conèixer la realitat en què viuen els joves del territori, cosa que permet millorar les polítiques de planificació, detectar situacions de risc i millorar els sistemes d'orientació.

Els resultats òptims d'aquesta actuació requeririen una col·laboració estreta amb els centres educatius de la ciutat a l'hora de fer l'enquesta.

Ajuntament de BARBERÀ DEL VALLÈS:

En el cas de l'Ajuntament de Barberà del Vallès s'utilitza una eina general per analitzar la possible planificació de necessitats en el context socioeconòmic de la ciutat: l'Observatori Econòmic i Social.

L'Observatori Econòmic i Social té per finalitat l'anàlisi d'informació socioeconòmica com a recurs estratègic per a la presa de decisions de polítiques públiques de promoció econòmica i desenvolupament local.

Els objectius de l'observatori són: aprofundir el coneixement de la realitat del mercat de treball, en particular, i de l'activitat socioeconòmica, en general, de Barberà del Vallès, per contribuir, des de diversos vessants, a afavorir la millora de la presa de decisions i la planificació dels agents econòmics i socials.

I.b) Sistemes d'organització i coordinació d'actuacions

Entre les actuacions de coordinació i organització de les actuacions relacionades amb l'AEP destaquen les coordinacions a nivell comarcal, les actuacions dels Consells Locals de Formació Professional i la col·laboració d'alguns ajuntaments en els processos de preinscripció. Es destaquen dues xarxes TET (Xarxes de Transició Escola-Treball) com a

exemple de models de coordinació intermunicipal: la Xarxa TET Anoia Sud; i la Xarxa TET del Vallés Oriental. Entre les actuacions dels Consells Locals de FP destaquen el model de Terrassa Orienta, el Consell Local de FP de Mataró, la taula de FP de Vilafranca del Penedès, el Consell Local de Granollers i el servei ENOM de Manlleu. Els Ajuntaments de Mataró, Pineda i El Prat de Llobregat col·laboren en els processos de preinscripció de matrícules a l'ESO i als ensenyaments postobligatoris acompanyant els joves que no han aconseguit places en el procés de preinscripció o a trobar plaça als fills de les famílies que arriben al municipi durant el curs. Finalment es destaca la definició d'una estratègia municipal en el cas de Sabadell Orienta.

Entre les actuacions coordinades entre els serveis municipals i els centres educatius cal mencionar les actuacions dirigides a la lluita contra l'absentisme escolar. Per exemple, a Badia del Vallès, ofereixen un lloc de treball als expulsats dels centres educatius; o la coordinació al Prat de Llobregat amb la inspecció educativa amb la participació d'educadors de carrer; a l'Hospitalet de Llobregat, el Pla de prevenció de l'absentisme dins del Pla educatiu d'entorn, especialment el Pla del barri de La Florida-Les Planes amb la intervenció de tots els agents educatius i locals en matèria d'AEP; a Cornellà de Llobregat la comissió d'absentisme amb el Departament d'Educació.

Xarxa TET de l'ANOIA SUD

Està constituïda pels ajuntaments de Cabrera d'Anoia, Capellades, Hostalets de Pierola, La Pobla de Claramunt, La Torre de Claramunt, Masquefa, Piera i Vallbona d'Anoia i té com a objectiu sumar esforços i realitzar un treball en xarxa en el territori que permeti donar una resposta més efectiva a les necessitats socioeducatives compartides.

Proporciona als joves una millora de les oportunitats educatives i de la seva orientació, acompanyament i formació en la transició escola-treball, i contribueix al desenvolupament econòmic i social del territori, un dels eixos prioritaris dels ajuntaments que configuren la xarxa.

Presenta una guia de recursos educatius i laborals del territori; uns serveis d'ocupació; i uns serveis formatius on s'ofereix assessorament acadèmic, orientació i informació en relació amb e

ls recursos formatius de la comarca.

Xarxa TET del VALLÈS ORIENTAL

Entitat de caràcter comarcal. Té com a objectiu facilitar una transició de qualitat entre els estudis obligatoris i els estudis postobligatoris, així com vetllar per l'orientació i l'assessorament als joves i altres col·lectius que busquen una sortida formativa adient i professionalitzadora que els ajudi a la seva incorporació al món laboral i/o a l'actualització dels seus coneixements, per tal de millorar la seva carrera professional. En la xarxa hi participen els ajuntaments de Cardedeu, Montornès, Lliçà i les Franqueses per coordinar els PFI.

Les seves funcions són:

- Vetllar per l'equitat en la distribució dels recursos i serveis laborals del territori, per tal d'aconseguir la universalitat de l'acompanyament al llarg del procés de transició entre l'educació i les primeres ocupacions.
- Facilitar la inserció laboral del jovent amb més dificultats, sense excloure altres persones o col·lectius amb més oportunitats.
- Crear un espai d'intercanvi i de reflexió per a la millora de la pràctica professional dels participants.
- Promoure la formació professionalitzadora de les persones joves com a element facilitador de la inserció en el món laboral.
- Vetllar per la coherència entre l'oferta formativa, les necessitats de les empreses i les competències del jovent.
- Implicar i conscienciar el món empresarial de la seva responsabilitat en la millora de la convivència i de la cohesió social.
- Donar suport al personal tècnic que assessora els joves de la comarca per facilitar-los un procés de transició, a través del treball en xarxa i propiciant l'intercanvi d'experiències.

Consell de la FP de TERRASSA, Terrassa Orienta

En el marc del Consell de la Formació Professional de Terrassa els diferents agents socials, educatius i econòmics de Terrassa assenyalen l'orientació com un dels reptes a treballar de forma coordinada a nivell de ciutat de Terrassa. Per això el Plenari del Consell de la Formació Professional va acordar (any 2017) que una de les seves línies de treball fos fomentar l'orientació **al llarg de tota la vida**. S'inicia el projecte seguint el model de "Ciutats orientadores" (Guiding Cities)

El model de Ciutat Orientadora es concep com una ciutat que promou l'articulació de tots els serveis i recursos d'orientació que existeixen en un determinat context local per fer front a les necessitats de prevenció, intervenció i compensació de l'abandonament escolar prematur i l'orientació educativa, laboral i professional en totes les etapes.

Ha realitzat un primer mapa de recursos on es van identificar 13 serveis públics, dels quals 9 serveis municipals amb 50 recursos, 12 entitats i 23 centres educatius i un conjunt d'actuacions destinades a l'orientació.

El PRAT DE LLOBREGAT. Projecte Matrícula Oberta

El Projecte Matrícula Oberta pretén col·laborar amb el Departament d'Educació per acompanyar les persones que arriben al municipi durant el curs per oferir-los una plaça en un centre educatiu d'educació obligatòria o postobligatòria.

Les accions d'aquest municipi estan coordinades entre l'Oficina d'Escolarització, la Comissió Transició Escola-Treball (TET) i els serveis d'atenció directe de les diferents àrees de l'Ajuntament.

Mantenen una coordinació trimestral amb els tutors del PFI i els cicles formatius, i amb serveis socials. Han creat el "document de circuit NOE" signat pel jove, si és major d'edat o per la família. Aquest document estableix una tutoria/mentoria i una atenció personalitzada per un tècnic referent de dos anys de durada per orientar, acompanyar i promoure el seguiment acadèmic i formatiu del jove. Per promoure aquest programa el presenten als IES.

Els serveis municipals treballen en col·laboració amb tots els IES públics del municipi. En el Barri de Sant Cosme comparteixen tècnics d'una orientadora del Departament d'Educació i la tècnica NOE de l'Ajuntament en el marc d'un pla específic pel barri acordat conjuntament entre el Departament d'Educació i l'Ajuntament.

SABADELL Orienta

Sabadell Orienta és un acord estratègic per treballar conjuntament els serveis de joventut, promoció econòmica, acció social i educació de l'Ajuntament de Sabadell.

Xarxa NOE del CONSELL COMARCAL D'OSONA

El Consell Comarcal d'Osona ha creat una Xarxa NOE en la que participen els diferents serveis del Consell Comarcal (educació, joventut, serveis socials, els referents d'ocupació de joves). Hi ha interès d'obrir als ajuntaments de la comarca, o bé a una representació dels ajuntaments i de les entitats socials que treballen amb els mateixos col·lectius.

Programa ENOM de l'AJUNTAMENT DE MANLLEU

El programa ENOM de Manlleu és un exemple de coordinació entre els serveis municipals i altres municipis de l'àrea d'influència urbana de Manlleu. Es tracta d'una finestreta única a la qual tot jove pot accedir però que bàsicament està coordinada amb els centres educatius, els altres serveis municipals i els serveis municipals d'altres ajuntaments i els principals recursos per a joves del municipi i de la comarca. A partir d'un diagnòstic inicial es dirigeix el jove cap al recurs més adaptat a les seves necessitats i si cal es dissenya un nou recurs personalitzat en el cas que no pugui accedir als existents que finança l'Ajuntament amb recursos propis.

Taula de concertació de GRANOLLERS

La taula de concertació entre l'Ajuntament i els Serveis Territorials del Departament d'Educació i la Inspecció coordinen en el mes de maig l'oferta de PIF. Aquesta taula ha elaborat un protocol de derivació dels joves que abandonen prematurament en el marc de comissions estables de seguiment.

II.- Actuacions pròpies dels ajuntaments

Les actuacions es refereixen a accions concretes en diferents àmbits que els ajuntaments realitzen per lluitar contra l'AEP. Inclouen actuacions en serveis propis o en els instituts i escoles de detecció, orientació, acompanyament i seguiment dels joves en risc d'AEP; finançament de beques; activitats de formació; programes d'inserció laboral i acreditació de competències. S'han agrupat les actuacions per tipologia, encara que moltes de les actuacions tenen un caràcter integral i per tant organitzen activitats de diferents característiques. En aquest cas es classifiquen per la seva activitat principal.

II. a) Accions de detecció, orientació, acompanyament i seguiment

Es relacionen en aquest apartat unes de les actuacions més freqüents dels ajuntaments per lluitar contra l'AEP. Totes es fonamenten en la facilitació d'informació i assessorament als joves per tal que puguin prendre millors decisions respecte a les seves trajectòries educatives. Aquestes actuacions es poden realitzar de manera simple oferint accés a bases de dades d'informació fins a atenció personal individualitzada per a cada un dels joves; es poden realitzar en espais municipals o dins els mateixos centres educatius; en coordinació o no amb els instituts; dins o fora de l'horari lectiu.

Naturalment l'eficàcia de les actuacions serà més alta quan es realitza a nivell personal individual, en espais educatius, en coordinació amb els centres educatius i dins l'horari lectiu. Altra cosa seria l'eficàcia d'aquestes accions, que resulten extremadament oneroses com més individualitzades es realitzen.

Dels ajuntaments visitats es poden destacar les accions d'orientació realitzades des dels mateixos serveis municipals, com per exemple, el servei d'orientació individualitzada a Pineda; el programa Posa-t'hi de Sabadell; el laboratori d'Orientació Laboral del Prat de Llobregat; el servei d'Atenció i Orientació Educativa o l'Oficina Jove de Cornellà de Llobregat; el Centre d'Orientació Municipal de Granollers; l'Oficina d'Orientació Educativa de Mataró, i el programa Eina de Badia del Vallès.

A més també es poden destacar altres iniciatives municipals com El Rumb de St. Celoni; l'Enllaç de Sant Just; el Dispositiu Local d'Inserció de Mataró; el servei local de transició escola-treball de Castelldefels, i els Tastets de Vilanova.

La majoria d'aquestes iniciatives, a més d'oferir els serveis directament en els equipaments municipals, també actuen en els instituts i escoles del municipi. Per exemple, a Badia del Vallès; a Mataró; a Osona el programa PICES; a Pineda amb els programes IDEQ i IDIQ; a Vilafranca del Penedès en col·laboració amb la Fundació Bertelsmann, a Cornellà amb el programa Brúixola, a L'Hospitalet de Llobregat amb el Pla d'Orientació i Acompanyament per a joves que no graduen dut a terme en col·laboració amb l'escola de segona Oportunitat El Llindar, i a Igualada amb el Servei d'Orientació i Acompanyament.

Entre les accions d'orientació cal assenyalar les Fires d'Orientació que, entre altres llocs, s'organitzen a Mataró, a Osona, a Sabadell, a Cornellà de Llobregat i a Granollers.

El Servei Rumb de SANT CELONI

El Rumb és un servei municipal que té l'objectiu d'acompanyar i orientar joves d'entre 16 i 29 anys en temes de formació, elecció d'itineraris, oci i lleure, etc. La voluntat del Rumb és convertir-se en un servei de referència per als joves on puguin adreçar inquietuds, reptes, dubtes...

Al servei Rumb s'ofereix entre altres serveis:

- Un Banc de Recursos d'orientació per a joves.
- Tests diversos d'interessos i autoconeixement per a la tria educativa.
- Coneixement i detecció de Competències clau.
- Eines d'Orientació.
- Tests d'Interessos professionals.
- Ofertes de Voluntariat.

El servei Enllaç de SANT JUST DESVERN

El Servei d'acompanyament Enllaç ofereix atenció personalitzada i confidencial a nois i noies joves d'entre 14 i 25 anys i a les seves famílies. Té com a objectiu assessorar i acompanyar el jovent en la seva presa de decisions personals, acadèmiques i **professionals**, a través d'una persona especialitzada que l'atendrà individualment per fer front i resoldre els dubtes o les dificultats que es pugui trobar (opcions d'estudis, relacions personals o afectives, on i com cercar feina, eines i recursos públics, activitats o serveis juvenils...).

El Dispositiu Local d'Inserció de MATARÓ

El Dispositiu Local d'Inserció (DLI) és una estructura de treball en xarxa de diversos serveis municipals i entitats de la ciutat adreçada als joves a partir dels 16 anys que no han pogut obtenir el títol de l'ESO i que volen definir el seu itinerari formatiu i/o laboral.

L'objectiu general que treballa és millorar l'orientació i l'acompanyament dels i les joves de Mataró en els processos de transició per tal d'afavorir els itineraris formatius i la seva inserció socioprofessional, prioritzant la reincorporació al sistema educatiu o formatiu de les persones joves que no promocionin l'ESO. El servei porta a terme accions d'informació i orientació en els centres escolars i instituts del municipi.

Es basa en una atenció molt personalitzada, que es porta a terme mitjançant orientacions i tutories individuals presencials per acompanyar el procés de presa de decisió i construcció de l'itinerari, tenint en compte els interessos i les necessitats dels joves. Posteriorment, es fa un seguiment telefònic. A nivell intern, es fan reunions mensuals entre el personal tècnic i les TIS per fer un seguiment de què està fent cada persona atesa i quina resposta s'està donant.

Es tenen en compte les fases següents:

Primera: derivació. Els joves arriben derivats des dels centres per les tècniques d'integració social, el personal docent o altres serveis municipals.

Segona: acollida. Arriben els joves amb una autorització signada pels pares o mares, en el cas dels menors d'edat, i se'ls realitza una entrevista per conèixer els seus interessos i saber què volen fer.

Tercera: seguiment i orientació. Es realitza l'orientació i un seguiment per donar suport durant el procés d'inscripció a la formació que vulguin realitzar. Aquesta fase de seguiment pot durar mesos, ja que durant el curs següent es fan trucades telefòniques als tutors que tenen aquests joves per saber el seu rendiment i l'assistència als cursos formatius.

A més, Mataró disposa de l'Oficina d'Orientació Educativa per oferir formació i orientació sobre els itineraris formatius.

El Servei Local de TET de CASTELLDEFELS

El Servei Local de Transició Escola-Treball ofereix informació, orientació, formació i acompanyament al jovent de Castelldefels de 16 a 21 anys que no ha assolit els objectius de l'Educació Secundària Obligatoria (ESO) i que vol continuar el seu itinerari formatiu o bé iniciar la inserció al món laboral.

El Projecte Tastets de VILANOVA I LA GELTRÚ

El projecte Tastets és un recurs per a joves de 3r i 4t d'ESO que probablement no obtinguin el títol. Per això, des de l'IMET s'ofereix l'oportunitat de conèixer les diferents opcions que el municipi i la comarca ofereixen per a l'alumnat sense el GESO, amb la voluntat que puguin reincorporar-se al sistema educatiu per continuar els estudis o incorporar-se al mercat de treball amb millors possibilitats d'obtenir una ocupació qualificada i duradora.

Es tracta d'un projecte que pretén que l'alumnat provi diferents oficis relacionats amb els PFI perquè tingui més informació a l'hora de decidir l'itinerari. L'objectiu més general és donar a conèixer l'oferta formativa del municipi i la comarca i, sobretot, orientar els alumnes i les famílies per intentar la continuació dels estudis.

La metodologia que s'utilitza es basa a dividir els alumnes en dos blocs (A i B) en funció de les seves prioritats, tenint en compte que cada bloc està format per diferents oficis dels PFI de la comarca. Cada alumne disposa d'un itinerari individual, format per una tutoria grupal, diverses pràctiques d'ofici, cadascuna de dues hores de durada, i una tutoria individual amb la família o sense. Posteriorment es fa un retorn a cada centre i una xerrada amb les famílies per explicar els PFI.

Projecte EDINS de CALDES DE MONTBUI

EDINS és un projecte socioeducatiu que té com a finalitat millorar l'èxit escolar dels participants i facilitar la transició educativa dels alumnes amb dificultats d'aprenentatge i risc d'abandonament escolar prematur. El curs 2020-21 el projecte EDINS ha aportat una atenció socioeducativa individualitzada a 25 joves d'entre 15 i 18 anys. D'aquests, 21 van finalitzar amb èxit el programa. Pel desenvolupament d'aquest projecte municipal, l'Ajuntament treballa amb la Fundació Main, entitat especialitzada en el desenvolupament de projectes d'intervenció socioeducativa amb joves en risc d'abandonament escolar prematur. Tot plegat, amb la intervenció de l'educador social dins de l'horari lectiu com a figura complementària de l'equip docent del centre. D'aquesta manera, es pot dur a terme un abordatge multidisciplinari que facilita que els alumnes que formen part del programa puguin assolir l'èxit escolar en l'etapa obligatòria i tinguin més possibilitats de continuar l'itinerari educatiu o entrar en el laboral amb més garanties.

El Dispositiu d'Orientació L'Eina de BADIA DEL VALLÈS

La funció bàsica del Dispositiu d'Orientació L'Eina és informar, orientar, acompanyar i fer el seguiment dels i de les joves en el procés de recerca d'un itinerari personal que s'adapti a les seves necessitats i interessos. Durant tot l'acompanyament es persegueix ajudar el jove a crear un projecte de vida, a desenvolupar un objectiu vers el qual dirigir les seves accions i oferir un espai de reflexió i de referència sobre aquells aspectes formatius i professionals de les seves trajectòries vitals.

Un element clau de la tasca del servei es treballar molt estretament amb els diferents agents del territori per tal de poder realitzar un millor acompanyament al jovent amb el qual treballen. En especial, hi ha una col·laboració molt estreta amb els educadors de carrer del municipi.

D'altra banda, també es treballa amb els **diferents** agents del territori per posar en xarxa les actuacions realitzades: Serveis Socials, Instituts, AEP, Centre de Formació d'Adults, Punt Omnia, servei d'acollida de l'Ajuntament, Tècnics municipals, etc.

Es treballa de forma individual i grupal, en sessions amb format d'entrevista, trucades telefòniques, contactes via xarxes socials, etc. I es desenvolupa als centres educatius, a l'espai del casal de joves, com a punt d'orientació municipal i a la xarxa.

II.b) Beques i ajudes

Els recursos econòmics impulsats des dels ajuntaments són bàsicament ajudes per cobrir despeses de formació.

En els casos en què aquests tipus de suports materials s'apliquen de manera sistemàtica, inclouen beques per a la mobilitat o la dotació de dispositius electrònics per raó d'estudis i solen estar adreçats a tota la població jove. També s'observen, però, ajudes puntuals per joves en situació de risc i en seguiment per part de serveis socials o altres mesures generals, com la tarifació social de determinats serveis educatius, que suposa

un sistema de preu públic en què l'aportació econòmica es calcula en funció de la renda familiar.

SABADELL i TERRASSA

En coordinació amb la Fundació Impulsa s'ofereixen beques a joves per cursar la formació professional a més d'oferir recursos materials d'ordinadors i un servei de suport en forma de mentoria de seguiment i ajuda a la inserció.

La Fundació Impulsa, que es fruit d'una iniciativa empresarial, estén els seus serveis en altres comarques com: Osona, Garrotxa, Berguedà, Moianès, Baix Empordà i Bages.

SANT BOI DE LLOBREGAT

Les beques de la Fundació Marianao ofereixen recursos econòmics a joves que volen estudiar però que tenen dificultats econòmiques i entorns familiars que presenten situacions de vulnerabilitat social.

Les beques tenen una durada d'un curs escolar i tenen dos vessants: d'una banda, el vessant econòmic permet cobrir despeses com la matrícula, les sortides i material escolar, equipament informàtic o el transport, per tal que els joves estudiïn amb igualtat d'oportunitats. D'altra banda, la beca també té un vessant d'acompanyament social que ofereix a l'alumnat un espai de suport tutorial individualitzat i setmanal perquè rebi l'acompanyament que necessita per superar amb èxit els estudis postobligatoris i orientar la seva continuïtat formativa.

II.c) Recursos de formació acadèmica i/o professionalitzadora

Aquests són recursos que ofereixen experiències formatives i d'aprenentatge de competències professionals i transversals per afavorir el manteniment o el retorn al sistema educatiu. Es basen essencialment en ofertes de PFI que es tracten en detall en la segona part d'aquest informe i que normalment es combinen amb accions d'orientació i acompanyament.

Els ajuntaments de Pineda, Sabadell, Vilafranca del Penedès, el Prat de Llobregat, l'Hospitalet de Llobregat, Igualada, Cornellà de Llobregat, Granollers i Mollet del Vallès tenen dotacions dels diferents programes PFI, PIP, PICES, PTT, FPBàsica, FIAP.

En alguns ajuntament com el Prat de Llobregat i Granollers hi ha una estreta relació amb les Escoles d'Adults per coordinar la participació dels joves en els diferents programes dirigits a població adulta.

A més de les formacions tipus PFI, també hi ha iniciatives d'Escoles de Segona Oportunitat amb una actuació més integrada d'acompanyament als joves. Destaquen les escoles de segona oportunitat de l'Hospitalet de Llobregat, del Moianès, ENOX d'Osona, de Sant Boi de Llobregat o la de Granollers gestionada per la Fundació Intermèdia. Vilafranca del Penedès està pendent de rebre el finançament necessari per

iniciar-ne una amb una vocació comarcal. Altres ajuntaments organitzen tallers, i altres fórmules per donar suport als joves en risc d'AEP.

Alguns ajuntaments han habilitat sales d'estudi nocturnes en biblioteques o centres cívics amb suport de reforç escolar i sociocomunitari, com per exemple a Pineda i al Prat de Llobregat amb el programa BASSA.

També cal esmentar els espais TIC de suport a joves en risc d'AEP. L'habilitació d'espais TIC amb acompanyament per poder seguir formació en línia s'ofereix des d'àmbits molt diversos. D'una banda, hi poden estar implicades les àrees d'infància, joventut, educació i/o ocupació dels ajuntaments.

D'altra banda, els espais es troben situats, en la seva majoria, en escoles de formació de persones adultes, espais joves o serveis d'ocupació. En altres casos, en espais TIC (Punt Òmia o Centre Tecnològic Comunitari) que poden incloure un acompanyament.

Aquests recursos, en la majoria dels casos, no suposen un cost per als participants i/o poden incloure algun tipus de bonificació per al transport, entre altres ajuts.

Escola de Noves Oportunitats de SANT BOI DE LLOBREGAT

L'Escola de Noves Oportunitats de la Fundació Marianao de Sant Boi de Llobregat ofereix els següents serveis:

- Unitat d'Escolarització Compartida (UEC). Atén nois i noies d'entre 14 i 16 anys en edat d'escolarització obligatòria i que presenten dificultats d'aprenentatge, problemes d'adaptació escolar, absentisme o rebuig escolar.
- Oferta de PFI. Els PFI s'adrecen a joves d'entre 16 i 21 anys que no han obtingut el títol de Graduat en Educació Secundària Obligatòria (ESO) i volen començar una formació professional.
- Aula Taller. És un curs per a joves d'entre 16 i 21 anys que volen millorar les seves competències per accedir al mercat de treball o retornar al sistema educatiu amb garanties d'èxit.

II.d) Recursos d'Inserció, qualificació i acreditació

Aquests són recursos que, mitjançant la formació o programes de pràctiques, tenen l'objectiu de millorar l'ocupabilitat o les condicions per a la inserció sociolaboral amb garanties d'èxit.

Entre d'altres, es contempen les actuacions de formació per a l'adquisició de competències professionals, els programes de garantia juvenil, cursos de formació ocupacional, plans ocupacionals adaptats a joves en risc o en situació d'abandonament escolar prematur, programes o serveis d'acreditació de competències o qualificació, etc.

Les iniciatives són variades, des de tallers, o organització de pràctiques en empreses o en els mateixos ajuntaments, com per exemple el programa Cruilla o el d'Estades de Badia de Vallès.

GARRAF Singular 2022

Garraf Singular 2022 té com a objectiu aconseguir la inserció laboral o bé la reinserció acadèmica dels seus participants a partir de la millora de la seva ocupabilitat, alhora que contribuir a cobrir la demanda laboral de la comarca. Es proposen tres actuacions: orientació, formació professionalitzadora i prospecció laboral.

L'orientació es concreta en accions d'assessorament individualitzat, d'orientació professional i en emprenedoria, informació laboral i acompanyament en la cerca d'ocupació.

La formació professionalitzadora en què cada jove seguirà un itinerari individualitzat a través de diferents accions de formació professionalitzadora de 90 a 320 hores de durada.

La prospecció laboral en col·laboració amb el teixit empresarial es porta a **terme** en un conjunt d'accions que tenen com a finalitat: trobar empreses que vulguin acollir l'alumnat en pràctiques formatives; detectar els llocs de treball vacants; identificar els perfils professionals requerits i, en darrer lloc, buscar possibles contractacions de l'alumnat.

Amb els/les joves, juntament amb els/les orientadors/es, es treballaran les competències transversals amb l'objectiu que puguin trobar i mantenir un lloc de treball.

6. Conclusions

L'anàlisi realitzada ha plantejat una aproximació al concepte de l'AEP, i a les seves característiques des de la perspectiva del món local, aportant la identificació de les principals variables que intervenen per tal de facilitar el diagnòstic de la problemàtica en cada un dels municipis. D'altra banda, les entrevistes realitzades als diferents

ajuntaments de la província de Barcelona aporten una visió contrastada de l'activitat dels ajuntaments per reduir els efectes de l'AEP i posar en valor els resultats aconseguits així com identificar les dificultats que han d'afrontar en la seva actuació.

Avui l'AEP s'ha convertit en un dels indicadors més utilitzats per avaluar el grau de èxit d'un sistema educatiu entre els països més desenvolupats del món. De fet, aquest indicador és el resultat d'un gran consens en el si dels organismes internacionals per adaptar els sistemes educatius als grans reptes que signifiquen les profundes transformacions socioeconòmiques, tecnològiques, culturals i medioambientals que suposa el període de transició des d'una societat industrial cap a una societat del coneixement o digital.

Es tracta de l'ambició objectiu de dotar les noves generacions de les competències i les capacitats necessàries per viure en una societat altament desenvolupada i inserir-se en un mercat de treball que reclama una professionalització de tota la població amb uns perfils professionals en contínua transformació.

Aquest objectiu es basa en l'experiència acumulada en la segona meitat del segle xx d'universalitzar l'ensenyament bàsic per a tota la població com a requisit obligatori per a tothom en el context d'una societat industrial madura. Però les transformacions en curs exigeixen un pas més, ja que tant la major complexitat de les societats avançades com la previsió que una àmplia majoria de la població (entorn del 85 %) exercirà una professió que reclama uns nivells de qualificació més elevats van més enllà de l'educació bàsica establerta en el segle xx. D'aquestes previsions es dedueix l'objectiu consensuat que en el segle XXI cap persona s'incorpori al mercat de treball sense una qualificació professional específica, fins i tot en els nivells més elementals de qualificació.

Aquest nou repte es planteja en el nostre país quan encara no s'ha aconseguit plenament que tothom obtingui la graduació bàsica de l'ensenyament obligatori i els nivells de "fracàs escolar" entès com la no obtenció del graduat d'ESO són massa elevats, encara que amb una tendència descendent marcada.

La universalització de l'educació bàsica comporta un canvi de paradigma molt important per a la pràctica i l'organització educativa. De l'accent posat en un procés de selecció per escollir les persones que podrien accedir als llocs més elevats de la jerarquia social i econòmica, s'ha passat al concepte de desenvolupar al màxim les capacitats i competències de tota la població. Aquest canvi suposa una nova concepció de la pràctica educativa i un renovat compromís de tota la comunitat educativa per aconseguir aquest objectiu, cap al qual es va avançant progressivament, no sense dificultats i conflictes.

Els sistemes educatius es van preparant cada cop amb més eficàcia per aquesta profunda transformació en el marc de l'escolarització obligatòria, però encara no s'ha abordat en totes les seves conseqüències el significat del nou pas d'estendre la universalització de l'educació més enllà de l'ensenyament obligatori, el qual posa en qüestió el caràcter selectiu de l'ensenyament secundari postobligatori.

I en aquest punt es planteja l'indicador de l'AEP com a referent per mesurar la capacitat dels sistemes escolars per adaptar-se als nous reptes del segle XXI. L'abandonament

prematuro és un concepte que indica que un bon sistema educatiu hauria d'aconseguir que ningú deixi els estudis sense haver obtingut una titulació postobligatòria.

Aquest nou objectiu significa que, a més de completar l'objectiu anterior que tothom superi el nivell de l'ensenyament obligatori, es plantegi un nou enfocament dels estudis secundaris postobligatoris que sigui capaç d'oferir a tota la població la qualificació necessària per a accedir a la vida adulta i a l'activitat professional.

Per tant, el nou repte no és solament un objectiu educatiu sinó també professional. En l'etapa anterior l'objectiu era dotar tota la població de les competències genèriques necessàries per a la vida adulta, i el mercat de treball ja establiria les regles del joc per obtenir els nivells de qualificació que requeria. Però en la etapa actual, l'objectiu és que tota la població ha de tenir un nivell mínim de professionalització a més de les competències genèriques necessàries. Això implica també el món productiu, perquè estableixi les regles del joc necessàries perquè no es reclami cap persona que no tingui un nivell específic de preparació professional. Aquesta implicació és indispensable, perquè no és possible només des del món educatiu aconseguir el repte que es plantegen les societats avançades.

Tota l'anàlisi que s'ha realitzat en aquest informe condueix a la conclusió que l'arrel de l'AEP es troba en la manca d'adaptació suficient del sistema educatiu al nou repte de generalització de l'educació postobligatòria i a la manca de compromís del teixit productiu a l'hora de reclamar els nivells de qualificació que corresponen a una economia competitiva capaç de generar benestar al conjunt de la població.

La principal conclusió de l'informe és que l'AEP no és homogènia a tot Catalunya. Les diferències detectades en la distribució local de l'AEP estan relacionades amb els nivells de renda de la població del municipi i amb les característiques de l'activitat econòmica del municipi, especialment pel volum de llocs de treball de baixa qualificació. Aquestes són les dues principals variables que cada municipi ha de tenir en compte per diagnosticar el nivell de l'AEP del seu territori.

Les pràctiques municipals entorn de l'AEP denoten la sensibilitat d'aquestes administracions per les preocupacions de la població, i sense que tinguin les competències legals per actuar en aquest àmbit, estan intervenint amb un ampli ventall de mesures dirigides a pal·liar els efectes de l'abandonament prematur dels estudis d'un nombre elevat de joves. La majoria dels ajuntaments de més de 5.000 habitants de la província de Barcelona ofereixen algun tipus de serveis als joves per reduir els efectes de l'AEP.

Les actuacions dels ajuntaments són conseqüència de les mancances del sistema educatiu per atendre les necessitats de les persones que tenen dificultats per completar el seu itinerari educatiu a l'ESO i més enllà de l'ESO i a la precarietat que ofereix el mercat de treball als joves sense una qualificació suficient. El resultat és un elevat nombre de joves, especialment homes, que queden atrapats en una espiral de precarietat laboral i de dificultat per reprendre els estudis.

De l'anàlisi de les pràctiques municipals se'n poden extreure una sèrie de conclusions:

- a) Sorprenen les dificultats d'establir una relació de cooperació entre els ajuntaments i els centres educatius sota la responsabilitat dels quals estan la totalitat dels joves que abandonen prematurament els estudis. El fet que no existeixi un protocol institucional del paper dels ajuntaments per atendre els joves de l'AEP fa que la coordinació necessària per atendre en condicions la problemàtica de l'AEP la bona voluntat i de les relacions personals entre tècnics d'ambdues institucions. L'anunci d'un Pla de XOC contra l'AEP per part del Departament d'Educació ofereix una proposta per a millorar aquesta situació per al curs vinent.
- b) Els serveis municipals han de dedicar una part important dels seus esforços a identificar els joves que han abandonat prematurament els estudis i atraure'ls a una oferta per millorar el seu nivell de qualificació, la qual cosa redueix l'impacte de les mesures municipals.
- c) Malgrat les bones pràctiques que s'han identificat i que a més estan relacionades amb resultats més positius, les administracions locals soles no poden fer front amb garanties a la tasca de reconduir la transició cap al treball dels joves amb dificultats amb els seus estudis. Sense una coordinació estable i institucionalitzada amb els centres educatius i sense la col·laboració del teixit productiu local, els resultats de la tasca realitzada des dels ajuntaments no aconsegueix nivells elevats d'eficàcia.
- d) La proporció més elevada de joves que abandonen prematurament els estudis es troba entre els que una vegada s'han graduat de l'ESO no acaben de completar una titulació postobligatòria.
- e) L'oferta de PFI pels joves que no han graduat l'ESO encara no és suficient per atendre les necessitats existents i la inestabilitat del seu finançament genera dificultats per adaptar-se a les necessitats dels joves en situació d'AEP. Vegeu una anàlisi més detallada d'aquests programes en l'estudi complementari sobre els PFI.
- f) L'enfocament de les escoles de segona oportunitat constitueix l'oferta més interessant per tal d'intentar donar suport als i a les joves que no han aconseguit una titulació postobligatòria, però la inestabilitat financera i la manca d'integració en l'estructura del sistema educatiu no els faciliten la tasca. D'altra banda, queda pendent l'articulació d'aquestes escoles en el teixit productiu del seu entorn per tal de comprometre la integració laboral dels participants en condicions de treball acceptables.
- g) Una part important de les actuacions municipals té un caràcter d'informació i orientació als joves i a llurs famílies davant de la complexitat de la transició de l'escolarització obligatòria a la postobligatòria. Aquest pas és excessivament complex i incert i no té prou suport per part dels centres educatius en la darrera etapa de l'ESO. En molts dels casos d'AEP hi ha a l'origen una mala decisió al final de l'ESO, ja sigui per haver optat pel batxillerat o per haver escollit, sense gaire fonament, una especialitat de formació professional de grau mitjà. El sistema

educatiu no presta la **suficient** atenció a les situacions de rectificació o reorientació dels itineraris educatius i es produeix un buit en què es perden molts joves.

- h) Una part dels joves que abandonen prematurament els estudis tenen associades problemàtiques personals, socials i familiars complexes que requereixen un tractament integral en coordinació de tots els serveis locals de suport de l'àrea de joventut, de serveis socials, de sanitat, de la policia local i de promoció econòmica. Aquesta col·laboració no és fàcil en molts ajuntaments. La dispersió dels programes d'acció municipal i les seves diferents fonts, de vegades superposades, tampoc hi contribueix. Sense aquesta coordinació l'acció formativa perd eficàcia.
- i) L'articulació del territori és un altre dels aspectes que sobresurt en l'informe. Les Xarxes TET demostren la seva utilitat per articular els agents en el territori, però la manca de protocols institucionals dificulta la col·laboració entre consells comarcals, capitals de comarca i la resta de municipis de les comarques. Les bones pràctiques detectades demostren que aquesta col·laboració és factible i dona bons resultats, però caldria articular-la institucionalment.
- j) L'excessiva dependència de subvencions de programes que només cobreixen necessitats parcials condiona una visió més integral i estratègica de les actuacions municipals. Pocs ajuntaments disposen de diagnòstics acurats, plans d'actuació estratègica amb una visió integral i eines de gestió adequades per fer un seguiment i una avaluació dels resultats obtinguts.

Amb tot, les actuacions municipals constitueixen avui per avui el recurs més valuós per reduir les conseqüències de l'AEP tant a nivell personal com social i col·lectiu una vegada s'ha produït. L'experiència acumulada durant els anys d'actuació municipal constitueix un capital a valoritzar per endegar una reflexió sobre com pal·liar l'AEP i sobretot com prevenir-lo.

7. Recomanacions

De les conclusions que resumeixen les aportacions de l'informe es poden deduir una sèrie de recomanacions per a un replantejament de les polítiques per reduir l'AEP:

- a) Els compromisos europeus i estatals en matèria d'AEP haurien de traslladar-se a Catalunya amb una política pròpia concretada en un Pla liderat pel Departament d'Educació amb la participació del món local, que marqui objectius específics, metodologies, recursos i criteris d'avaluació dels resultats a aconseguir. El Pla de Xoc contra l'AEP anunciat pel Departament d'Educació pel curs vinent pot constituir un primer pas cap a aquest objectiu.
- b) Prioritzar la prevenció de l'AEP amb una proposta de les mesures necessàries per oferir una transició als estudis postobligatoris més ordenada i pensada perquè tothom hi trobi el seu lloc. Això suposa una implicació més responsable dels centres educatius amb els seus i les seves alumnes, amb una orientació de major qualitat i més solvent de les oportunitats reals de tot l'alumnat, i amb un seguiment de la seva evolució fins a l'obtenció d'una titulació postobligatòria.
- c) Establir un protocol institucional en què s'abordi el tractament de la qüestió i s'estableixi el paper i els recursos necessaris perquè tots els agents educatius a nivell local coordinin les seves actuacions. La recent regulació⁸ de les taules locals de planificació pot considerar-se un referent a tenir en compte. La creació de una comissió explícita en el si de les taules per tractar l'AEP pot ser una solució per avançar en la coordinació institucional entre el Departament d'Educació i les administracions locals.
- d) El paper de les administracions locals en aquest protocol és clau i indispensable. Sense elles, els centres educatius sols no poden aconseguir els resultats desitjats, per bé que la responsabilitat segueixi recaient en el sistema educatiu que té com a objectiu que tota la població aconsegueixi una titulació postobligatòria.
- e) Per reforçar la capacitat dels ajuntaments en la seva participació en la reducció de l'AEP caldria dotar-los de les eines necessàries per poder analitzar la situació i l'evolució temporal de les diferents variables que influeixen en l'AEP en el seu territori.
- f) Una de les peces claus de la reducció de l'AEP és replantejar el conjunt de l'oferta educativa de transició postobligatòria, integrant-la en l'estructura dels itineraris educatius i orientant-la a reforçar les competències generals de l'alumnat i a desenvolupar les competències professionals que requereixen els llocs de treball de baixa qualificació. La nova oferta hauria de ser molt flexible per adaptar-se a les peculiaritats i necessitats de l'ampli ventall de problemàtiques que hi ha al darrere de cada persona que abandona prematurament els seus estudis. Flexibilitat en els continguts, en les modalitats, en la durada, en els recursos de suport. La nova oferta

⁸ Resolució EDU/506/2023, de 17 de febrer.

hauria d'impartir-se en règim dual per assegurar una sortida laboral digna en finalitzar.

- g) Promoure un acord entre els agents socials i econòmics en el marc del diàleg social per garantir una entrada a l'ocupació amb la certificació necessària dels nivells de qualificació pertinents. Per contribuir a aquest acord es podria contemplar la bonificació dels costos empresarials del seu compromís de contractació.
- h) Mentre no s'implementin les recomanacions anteriors i segueixi essent elevat el nombre de joves que abandonen prematurament els estudis, és urgent reformular el finançament de les accions dels municipis contra l'AEP amb un plantejament estable i adequat. El Departament d'Educació hauria d'assumir la seva part i el SOC, en el marc de la territorialització de les polítiques actives d'ocupació, la seva. El nou finançament caldria concretar-lo en convenis plurianuals amb les administracions locals, basats en objectius i resultats preestablerts i no en programes predefinits. En ambdós casos -Departament d'Educació i SOC- és també necessari que es reconegui el paper coordinador de les administracions locals, evitant l'actuació en el territori a través d'altres entitats al marge de la coordinació municipal. En aquest punt caldria que es clarifiqués el paper dels Consells Comarcals en el territori.
- i) L'experiència de la Xarxa NOE és altament valorada per part dels ajuntaments de la província i constitueix un àmbit de col·laboració, intercanvi d'experiències, i aprenentatge entre iguals d'alt valor que caldria seguir potenciant.

Bibliografia

Adame, M. T.; Salvà, F. «Abandono escolar prematuro y transición a la vida activa en una economía turística: el caso de Baleares». *Revista d'Educació*, núm. 351, 2010, pàgs. 185-210.

Carrasco, S.; Pàmies, J.; Narciso, L. «Abandono escolar prematuro y alumnado de origen extranjero en España: ¿un problema invisible?». *Anuario CIDOB de la Inmigración*, 2018, pàgs. 212-236, <https://doi.org/10.24241/AnuarioCIDOBInmi.2018.212>.

Coll, C.; Albaigés, B. (dirs.). *Anuari 2020. L'estat de l'educació a Catalunya. Conclusions*. Fundació Jaume Bofill, 2020

Colomé, F. i altres. *Empresa i FP: Efectes de 10 anys de crisi (2008-2018) i lliçons per a la propera*. Cambra de Comerç de Barcelona. Barcelona, 2020.

Colomé, F. «L'abandonament escolar prematur, la piràmide d'estudis i la formació de la població adulta a Catalunya». 3r Congrés d'Economia i Empresa de Catalunya, 2018.

Colomé, F. «La necessitat d'innovar en el sistema educatiu de Catalunya per poder-se adaptar als nous moments que planteja la societat actual». 3r Congrés d'Economia i Empresa de Catalunya, 2018.

Colomé, F. «Alguns indicadors de la situació de l'educació a Catalunya». 3r Congrés d'Economia i Empresa de Catalunya, 2018.

Colomé, F ; Farriols, X ; Franci, J. ; Homs, O. *La crisi de la demanda de Formació Professional a l'inici del curs 2021-2022*. Fundació Jaume Bofill, 2022.

Colomé, F.; Farriols, X.; García R. *Formació Professional: Escenaris després de la pandèmia*. Fundació Jaume Bofill, 2022.

Colomé, F. «Presentació: Quines beques motivarien els joves a estudiar i reduirien l'abandonament escolar prematur?» Fundació Jaume Bofill, 2022.

Curran, M.; Montes, A. *L'abandonament escolar prematur a Catalunya. Radiografia de la situació actual*. Fundació Jaume Bofill, 2022.

Faci, F. M. «El abandono escolar prematuro en España». *Revista de la Asociación de Inspectores de Educación de España*, núm. 14, 2011.

Fundació Jaume Bofill i Ivàlua. «Quin impacte tenen els programes d'orientació i assessorament en els alumnes?». *QFE*, núm. 12, octubre 2018.

Fundació Jaume Bofill i Ivàlua. «Són efectius els programes de lluita contra l'absentisme escolar?». *QFE*, núm. 17, maig 2020.

Fundació Jaume Bofill. «Programes de segona oportunitat. Què funciona per millorar el retorn educatiu i les transicions al treball de les persones joves?». *QFE*, núm. 20, febrer 2022.

García, M. *Els programes d'absentisme escolar. Què ens diuen les evidències i com podem avançar?*. Fundació Jaume Bofill, 2020.

«Gerència de Serveis d'Educació. Estudi d'estat de la qüestió sobre els recursos existents en matèria de noves oportunitats educatives als municipis de la província de Barcelona (document intern de treball)». Diputació de Barcelona. Barcelona, 30 de juny de 2021.

Hernández, M. A.; Alcaraz, M. «Factores incidentes en el abandono escolar prematuro». *Revista de Investigaciones en Educación*, núm. 16(2), 2018, pàgs. 182-195.

Homs O. «Cambios en los perfiles profesionales y necesidades de Formación Profesional en España. Perspectiva 2030». Caixa Bank Dualiza, Madrid, 2022.

Homs, O. *El futur professional dels joves. Parlem-ne!* Tantàgora, 2020.

Martínez-Celorrio, X. (2023). «La corresponsabilitat del món del treball davant l'abandonament escolar prematur». 9è Seminari NOE. Barcelona, Diputació de Barcelona.

Mencía, L. *Guia d'estratègies de millora educativa. Com incidir en l'èxit educatiu de les persones joves des de les polítiques locals de joventut*. Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. 2016.

Ministerio de Educación, Cultura y Deportes. *Plan para la reducción del abandono educativo prematuro*, 2015.

Observatori del Treball i Model Productiu. *Informe anual del treball juvenil a Catalunya*. Any 2021. Departament d'Empresa i Treball, 2022.

Puig, M. «Abandonament escolar prematur: més pull que push», a Vilalta, J. M. *Reptes de l'educació a Catalunya*. Anuari 2015. Fundació Jaume Bofill. Barcelona, 2016.

RECOMENDACIÓN DEL CONSEJO de 28 de junio de 2011 relativa a las políticas para reducir el abandono escolar prematuro (2011/C 191/01).

Rizo, L. J.; Hernández, C. «El fracaso y el abandono escolar prematuro: el gran reto del sistema educativo español». *Papeles Salmantinos de Educación*, núm. 23, 2019.

Serrano, L. (dir.); Soler, A.; Hernández, L. «El abandono educativo temprano. Análisis del caso español». IVIE.

Sintes, E.; Alegre, M. A.; Montes, A. *Una agenda de xoc contra l'abandonament escolar prematur a Catalunya*. Fundació Jaume Bofill, 2023.

Soskice, D. «Desajuste de cualificación, sistemas de formación profesional y desempleo de equilibrio. Análisis institucional comparativo», a Fiorella Padoa Schioppa (comp.) *Desajuste y movilidad del Trabajo*. 1994., pàgs. 449-472.

Tarabini, A. *L'escola no és per a tu: el rol dels centres educatius en l'abandonament escolar*. Fundació Jaume Bofill, 2017.

Tarabini, A. (dir.). *Anuari 2022. Els reptes de l'educació a Catalunya*. Fundació Jaume Bofill, 2022

Annex I

Les entrevistes les van dur a terme els membres de l'equip durant el mes de novembre de 2022 als responsables tècnics de la mostra de municipis. En alguns ajuntaments les entrevistes varen ser conjuntes amb els responsables de diversos departaments implicats en l'actuació contra l'AEP, en altres es va entrevistar els tècnics del departament corresponent.

Per a les entrevistes es va fer servir un guió comú per tal d'orientar els temes a tractar. De cada entrevista s'ha elaborat una fitxa informe amb el resum dels temes tractats.

GUIÓ ENTREVISTA AJUNTAMENTS SOBRE AEP

Ajuntament:
Persona, càrrec, àrea entrevistada:
Quines activitats està duent a terme l'Ajuntament per atendre l'AEP?
L'Ajuntament té algun acord amb els centres d'educació del municipi o amb el Departament per coordinar les accions?
Disposa d'informació preventiva o a posteriori dels joves que abandonen prematurament l'ensenyament en els centres del seu municipi?
Disposa d'algun sistema de gestió de la informació (expedients...) sobre els joves AEP atesos? Quina informació recullen?
Hi ha alguna coordinació amb altres serveis municipals per treballar amb els joves AEP?
Amb quins fons financen les accions que es duen a terme?
Hi ha alguna coordinació amb les altres administracions o entitats privades que actuen en el territori en matèria d'AEP?
Quina valoració fan de les accions que duen a terme?
Quines propostes farien per reduir les taxes de AEP?
Estarien disposats a assumir competències sobre el tema amb el finançament adequat?

Annex II

L'indicador NOTPO (**NO** Titulació **PO**st-secundària) descriu el percentatge de joves de 20 a 24 anys que no han obtingut una titulació postsecundària.

El seu càlcul s'ha efectuat a partir de l'estadística dels estudis de població elaborada per l'IDESCAT a partir dels registres de població i d'alumnes i titulacions (<https://www.idescat.cat/pec/2017-2020/?id=010202&paae=2023>).

La fórmula emprada pel càlcul del NOTPO és: (joves de 20-24 anys amb educació primària o inferior + joves de 20 a 24 anys amb titulació de primera etapa d'educació secundària i similar)/total joves de 20 a 24 anys x 100.

Els valors del NOTPO per als municipis de més de 10.000 habitants de la província de Barcelona són els següents:

Municipis + 10.000 h.	2019			
	NOTPO	Educació primària o inferior	Primera etapa d'educació secundària i similar	Total 20-24 anys
Abrera	24,07	10	120	540
Arenys de Mar	22,07	20	140	725
Argentona	16,67	10	95	630
Badalona	29,74	665	2.600	10.980
Badia del Vallès	37,69	30	215	650
Barberà del Vallès	23,18	50	300	1.510
Barcelona	18,80	4.115	11.320	82.115
Berga	26,92	30	180	780
Caldes de Montbui	18,82	30	130	850
Calella	29,44	50	240	985
Canet de Mar	19,35	20	100	620
Canovelles	41,71	120	245	875
Cardedeu	12,57	10	95	835
Castellar del Vallès	15,35	20	165	1.205
Castelldefels	21,00	80	590	3.190
Cerdanyola del Vallès	13,31	40	380	3.155
Corbera de Llobregat	22,54	25	135	710
Cornellà de Llobregat	26,93	155	1.050	4.475
Cubelles	26,36	20	150	645
Esparreguera	27,03	40	260	1.110
Esplugues de Llobregat	19,23	65	360	2.210
Franqueses del Vallès, Les	29,14	45	210	875
Garriga, La	16,85	25	125	890
Gavà	22,80	60	445	2.215
Granollers	26,24	170	675	3.220
Hospitalet de Llobregat, L'	33,69	1.005	3.830	14.350

Igualada	22,45	45	395	1.960
Llagosta, La	37,41	35	225	695
Lliçà d'Amunt	22,44	20	155	780
Manlleu	35,37	120	285	1.145
Manresa	31,62	270	960	3.890
Martorell	29,82	115	295	1.375
Masnou, El	14,29	25	135	1.120
Mataró	27,34	405	1.260	6.090
Molins de Rei	15,25	20	150	1.115
Mollet del Vallès	30,69	165	630	2.590
Montcada i Reixac	30,14	100	450	1.825
Montgat	13,48	5	55	445
Montornès del Vallès	26,67	25	175	750
Olesa de Montserrat	24,27	45	245	1.195
Palau-solità i Plegamans	16,13	20	105	775
Pallejà	17,76	10	85	535
Parets del Vallès	22,34	35	185	985
Piera	33,33	30	205	705
Pineda de Mar	37,15	115	355	1.265
Prat de Llobregat, El	25,72	100	660	2.955
Premià de Dalt	15,18	15	70	560
Premià de Mar	19,57	60	210	1.380
Ripollet	29,92	90	465	1.855
Roca del Vallès, La	15,22	5	65	460
Rubí	25,60	175	835	3.945
Sabadell	26,03	570	2.240	10.795
Sant Adrià de Besòs	40,59	145	675	2.020
Sant Andreu de la Barca	19,69	45	205	1.270
Sant Andreu de Llavaneres	13,33	10	70	600
Sant Boi de Llobregat	25,71	95	940	4.025
Sant Celoni	26,34	35	210	930
Sant Cugat del Vallès	8,58	60	395	5.305
Sant Feliu de Llobregat	19,18	70	330	2.085
Sant Joan de Vilatorrada	22,86	15	105	525
Sant Joan Despí	17,15	30	265	1.720
Sant Just Desvern	13,17	20	90	835
Sant Pere de Ribes	30,13	70	400	1.560
Sant Quirze del Vallès	10,38	10	100	1.060
Sant Sadurní d'Anoia	17,05	10	100	645
Sant Vicenç dels Horts	25,76	55	325	1.475
Santa Coloma de Gramenet	38,64	635	1.670	5.965

Santa Perpètua de Mogoda	27,92	55	315	1.325
Sitges	18,56	75	170	1.320
Terrassa	26,54	545	2.335	10.850
Tordera	33,33	45	205	750
Torelló	27,21	40	145	680
Vallirana	22,31	15	130	650
Vic	31,86	150	750	2.825
Viladecans	23,19	120	615	3.170
Vilafranca del Penedès	26,82	70	445	1.920
Vilanova del Camí	33,61	30	170	595
Vilanova i la Geltrú	25,35	140	665	3.175
Vilassar de Mar	12,56	15	115	1.035
Província Barcelona	23,27	12.925	52.540	281.360
Catalunya	25,19	19.995	76.410	382.740

Com es pot comprovar, el nombre de joves entre 20 i 24 anys amb un nivell d'estudis màxim de primària o inferior és molt més reduït que el dels que arriben a aconseguir l'ESO però no un títol postsecundari. En el primer cas constitueix un dèficit que hauria d'haver-se superat fa temps i el segon forma part de l'objectiu pendent d'aconseguir des del 2020.

Annex III

A partir de les dades publicades a Estadística de trajectòries educatives pel Departament d'Educació basades en l'explotació del RALC s'han realitzat els càlculs dels fluxos d'alumnes en les transicions de l'educació obligatòria a la postobligatòria i del pas de curs a Batxillerat i FP.

1. Alumnes del curs origen 2020-2021 segons els ensenyaments de destinació 2021-2022														nombre d'alumnes
Catalunya, 2021-2022														
Alumnes ensenyaments origen 2020-2021	Ensenyaments destinació 2021-2022													
	Alumnes	3r ESO	4t ESO	1r BATX	2n BATX	1r CFPM	2n CFPM	1r CFPS	2n CFPS	1r CFAM	2n CFAM	1r CFAS	2n CFAS	
3r ESO	84.477	80.322	2.404	77.820	14	68				2				
4t ESO	82.096	70.236		2.564	49.001	1	18.066	19	5	482				
1r BATX	52.177	49.254			2.880	42.525	3.623	77	27	103	17	2		
2n BATX	45.903	11.962			4	3.174	501	27	7.738	15	11	1	491	
1r CFPM	38.136	29.791			248	25	7.196	19.152	3.091	36	36	1	5	
2n CFPM	25.709	16.815			48	5	719	6.249	9.608	116	14		55	
1r CFPS	32.063	28.098			2	4	98	20	2.456	25.505			12	
2n CFPS	33.347	8.904			1		154	24	1.149	7.529			44	
1r CFAM	781	638			9	13	16				85	499	13	
2n CFAM	664	464			2	8	11				8	135	252	
1r CFAS	1.720	1.384					8		21	1		2	177	
2n CFAS	1.945	786					4	1	45	3	1	5	79	
Alumnes	399.018	298.654	2.404	80.384	52.209	45.755	30.464	25.571	24.180	33.206	742	661	1.130	1.835

Font: Departament d'Educació, Estadística de trajectòries educatives

1. Alumnes del curs origen 2020-2021 segons els ensenyaments de destinació 2021-2022														nombre d'alumnes
Catalunya, 2021-2022														
Alumnes ensenyaments origen 2020-2021	Ensenyaments destinació 2021-2022													
	Alumnes	3r ESO	4t ESO	1r BATX	2n BATX	1r CFPM	2n CFPM	1r CFPS	2n CFPS	1r CFAM	2n CFAM	1r CFAS	2n CFAS	
3r ESO	84.477	80.322	2.404	77.820	14	68				2				
4t ESO	82.096	70.236		2.564	49.001	1	18.066	19	5	482				
1r BATX	52.177	49.254			2.880	42.525	3.623	77	27	103	17	2		
2n BATX	45.903	11.962			4	3.174	501	27	7.738	15	11	1	491	
1r CFPM	38.136	29.791			248	25	7.196	19.152	3.091	36	36	1	5	
2n CFPM	25.709	16.815			48	5	719	6.249	9.608	116	14		55	
1r CFPS	32.063	28.098			2	4	98	20	2.456	25.505			12	
2n CFPS	33.347	8.904			1		154	24	1.149	7.529			44	
1r CFAM	781	638			9	13	16				85	499	13	
2n CFAM	664	464			2	8	11				8	135	252	
1r CFAS	1.720	1.384					8		21	1		2	177	
2n CFAS	1.945	786					4	1	45	3	1	5	79	
Alumnes	399.018	298.654	2.404	80.384	52.209	45.755	30.464	25.571	24.180	33.206	742	661	1.130	1.835

Font: Departament d'Educació, Estadística de trajectòries educatives

FLUXOS

Curs 20/21: Hi ha 82.096 alumnes a 4t d'ESO

Curs 21/22:

En total, dels 82.096 alumnes de 4t, 67.067 van o bé a Batx. o bé a FP.

59,68 % (dels 82.096 inicials) van a Batxillerat: 49.001 alumnes.

22,00 % (dels 82.096 inicials) van a CFGM: 18.066 alumnes.

Curs 21/22:

En total, hi ha 90.313 alumnes fent Batxillerat i FP (un increment net de 23.246 alumnes que no venen de 4t de l'any 20/21):

52.177 (+3.176 alumnes) fan Batxillerat (57,77 %).

38.136 (+20.70 alumnes) fan CFGM (42,22 %).

Acabament de 4t d'ESO

Del curs 20/21 al curs 21/22 a l'acabament de 4t d'ESO:

Dels 82.096 alumnes matriculats a 4t d'ESO el curs 20/21, se n'identifiquen 70.236 dins el sistema en el curs 21/22.

Significa 11.860 alumnes que han deixat el sistema, un 14,4 %.

Voldria dir un AEP màxim del 14,4 % produït en aquesta transició.

Acabament del 3r d'ESO

Del curs 20/21 al curs 21/22 a l'acabament del 3r d'ESO:

Dels 84.477 alumnes matriculats a 3r d'ESO el curs 20/21, se n'identifiquen 80.322 dins el sistema en el curs 21/22.

Significa que 4.155 alumnes han deixat el sistema, un 4,9 %.

Voldria dir un AEP del 4,9 % ja abans d'arribar al 4t curs de l'ESO.

Acabament de 1r de Batxillerat

Del curs 20/21 al curs 21/22 a l'acabament de 1r de Batx.

Dels 52.177 alumnes de 1r matriculats el curs 20/21, se n'identifiquen 49.254 dins el sistema el curs 21/22.

Significa que 2.923 alumnes han deixat el sistema, un 5,6 %.

Voldria dir un AEP màxim del 5,6 % produït en la transició de l'acabament de 1r de Batx.

Acabament a 1r de CFGM

Del curs 20/21 al curs 21/22 a l'acabament del 1r de CFGM de FP.

Dels 38.136 alumnes matriculats el curs 20/21 a 1r d'FP, se n'identifiquen 29.171 dins el sistema el curs 21/22.

Significa que 8.324 alumnes han deixat el sistema, un 21,00 %.

Voldria dir un AEP màxim del 21,00 %.

Aproximació al càlcul de l'AEP de la cohort que acaba l'ESO el 20/21

A tercer d'ESO es presenta un abandonament del 4,9 %.

A 4t d'ESO es presenta un AEP màxim del 14,4 %.

Dels 82.096 inicials s'han seguit els 67.067 que han anat a Batxillerat i FP, un 74,26 % de la cohort.

Del total dels 11.268 alumnes que abandonen de 1r a 2n de Batxillerat o de 1r a 2n d'FP es pot fer la hipòtesi d'una distribució uniforme entre els alumnes de la promoció del 20/21 i la resta. De manera que l'abandonament el podríem situar en els 8.367 alumnes ($11.268 \times 0,7426$) que representen un 10,19% del total dels 82.096 alumnes que acaben 4t d'ESO.

Per tant, l'AEP que es produeix sense tenir en compte les reincorporacions al sistema al llarg dels anys següents (dada important segons la taula de fluxos de destinació i que podria fer baixar en uns 10 punts la dada d'AEP) es podria situar en el $4,9 + 14,4 + 10,19 = 30,13\%$.

No es pot calcular el nombre d'alumnes que abandonen a 2n de Batxillerat o a 2n de CFGM d'FP, però podem suposar que el percentatge és petit.

Finalització de tots els alumnes de 1r de Batxillerat i de 1r de CFGM

Del curs 20/21 al curs 21/22 a l'acabament del 1r de Batxillerat i del 1r de CFGM.

Dels 90.313 alumnes matriculats entre els dos nivells el curs 20/21 se n'identifiquen 79.045 dins el sistema.

Significa que 11.268 alumnes han deixat el sistema, un 12,4 %.

Voldria dir un AEP màxim del 12,4 %.

Alumnat de primer curs de Batxillerat, CFGM i PFI/PQ-PI al curs 2017-2018 segons estudis d'origen el curs 2016-2017 a Catalunya (2016-2018)

Font: Elaboració pròpia a partir dades del Departament d'Ensenyament. (Estudi

		Destí (Curs: 2017-2018)			
		1r Batxillerat	1r CFGM	PQPI/PFI	Total
	4rt ESO	43748	14386	-	58134
	Batxillerat	4349	3877	-	8226
	CFGM	377	8340	-	8717
Orígen (Curs: 2016-2017)	Alumnes de nova entrada no recents graduats de l'ESO que no cursaven estudis registrats l'any anterior	25	8494	-	8519
	Alumnes de nova entrada no recents graduats de l'ESO que cursaven estudis l'any anterior	459	327	-	786
	Total	48958	35424	6938	91320

Cambra)

Annex IV

PROPOSTA D'UN SISTEMA DE BEQUES COMPENSATÒRIES

Vista la correlació que hi ha entre la crida que fa el mercat de treball cap als nostres joves poc qualificats i l'abandonament escolar prematur, podem entendre que el "cost d'oportunitat" és una de les raons per les quals els nostres joves abandonen els estudis.

Entendrem per cost d'oportunitat el cost que es deriva per a la unitat familiar del fet que un jove, que a partir dels 16 anys pot estar treballant, estigui estudiant.

És clar que el cost d'oportunitat és més alt quan la necessitat de qualificació per incorporar-se al mercat de treball és més baixa o inexistent. Per això mercats de treball amb baix valor afegit en coneixement poden provocar més abandonament derivat del cost d'oportunitat de les famílies.

Per tant, no es tracta tant d'abaixar el cost dels estudis que pugui realitzar un jove a partir dels 16 anys (cosa que també s'haurà de fer) becant les taxes o ajudant a l'adquisició de material d'estudi, sinó que es tracta de fer una aportació amb diners que "compensi" el salari que no rebrà el jove mentre estudia. Es tracta de treballar en una política de beques que pugui ser efectiva per a l'AEP.

Què és una beca i per a què serveix?

La política de beques i ajuts es dissenya essencialment per dos objectius generals:

Avançar en la igualtat d'oportunitats: té a veure amb la possibilitat d'accés als estudis derivada essencialment de la pobresa, encara que hi poden haver altres elements que dificultin l'accés als estudis, com la llunyania de l'oferta (necessitat de transport). En definitiva han de ser beques que permetin els estudis.

Estimular els estudis: té a veure amb els resultats. Per exemple, mitjançant estímuls econòmics, es pot premiar l'èxit en les notes, de manera que s'estimuli l'excel·lència en els estudis. Es pot estimular que els alumnes optin per opcions acadèmiques determinades (si manquen científics o si manquen operaris mecànics, per exemple, s'estimula la seva demanda).

El cas que estem proposant es troba entre els primers apuntats, la igualtat d'oportunitats en l'accés als estudis, que un jove no hagi de deixar d'estudiar per la manca d'ingressos en la seva unitat familiar.

Naturalment, les raons per les quals els joves abandonen els estudis per l'efecte del cost d'oportunitat poden tenir els seus efectes molt aviat en el comportament del jove. La manca d'expectatives és una de les raons per les quals sabem que els joves deixen d'estudiar, i és clar que quan un noi o noia sap que haurà de deixar els estudis quan tingui 16 anys aquesta perspectiva no li resulta un bon incentiu i, normalment, apareixen mals resultats acadèmics abans que es faci evident el problema del cost d'oportunitat.

Si s'aconseguís donar expectatives positives a determinats segments de la població, la seva actitud respecte a la continuïtat d'estudis seria també molt més positiva.

Entenem doncs que la beca, que podem anomenar beca compensatòria o beca salari, pot ser un bon instrument per a la lluita contra l'AEP.

UNA BECA COMPENSATÒRIA

L'establiment d'una beca compensatòria podria entrar, tal com hem vist, en la solució dels problemes d'abandonament escolar prematur.

Si ara l'abandonament se situa al voltant del 18 %, podem pensar que d'una cohort d'alumnes constituïda per uns 80.000 alumnes a 4t d'ESO, un 15 % (percentatge d'AEP de l'any que es tracti) serien objecte possible de rebre una beca compensatòria, encara que un percentatge, que s'hauria d'estimar, no abandoni estudis per cost d'oportunitat, sinó que ho faci per altres raons que no són resolubles mitjançant una aportació econòmica.

Hem de tenir present també l'efecte que poden fer sobre els alumnes de postobligatòria les aportacions que fa el MEC i que representen aproximadament el 10 % del seu pressupost, uns 45,5 M€.

La beca hauria de tenir una durada de dos anys (la durada d'un Cicle d'FP o del Batxillerat) i hauria de conduir tant al món del treball com a la Universitat, tot suposant que el món del treball ha dissenyat sistemes per incorporar als seus contingents persones preparades professionalment.

Com a exercici merament especulatiu **podríem** calcular el cost que representaria la implantació d'una beca d'aquestes característiques.

Alumnes que abandonen: $80.000 \times 15 / 100 = 14.400$

D'aquests, suposem que poden ser susceptibles de beca un 50 %: 7.200

Podríem estimar el valor de la beca en la meitat del salari mínim, 6.000 €/any

Representa en total: $7.200 \text{ alumnes} \times 6.000 \text{ €/any alumne} = 43,2\text{M€/any}$

Per dos anys que dura la formació: $43,2\text{M€/any} \times 2 \text{ anys} = 86,4 \text{ M€}$

L'exercici és purament especulatiu i el total és, certament, elevat, però això podria reduir l'abandonament escolar i situar-lo per sota del 10 % que hauria de ser l'objectiu final per homologar-nos amb els països capdavanters de la UE.